

„STUDIA I MATERIAŁY”, t. 8
*MIĘDZY OBOWIĄZKAMI, PRZYWILEJAMI
A PRAWEM RZECZYPOSPOLITEJ XVI-XVIII WIEKU
SPOŁECZEŃSTWO W OBRONIE PAŃSTWA POLSKO-LITEWSKIEGO*

Redakcja naukowa

Anna Kalinowska, Adam Perłakowski, Dariusz Rolnik, Filip Wolański

ANEKS

ANNEX

978-83-7022-250-5

ARX REGIA® WYDAWNICTWO ZAMKU KRÓLEWSKIEGO W WARSZAWIE – MUZEUM
ZAMEK KRÓLEWSKI W WARSZAWIE – MUZEUM 2018

WYKAZ SKRÓTÓW

ABCz	Akta Braci Czeskich w APP
AGAD	Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AGZ	Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej, z archiwum tzw. bernardyńskiego we Lwowie, wyd. A. Prohaska
AJZR	Archiwum Jugo-Zapadnoj Rossiji
AL	Archiwum Lanckorońskich w CDIAU Lwów
ALMW	Archiwum Lubomirskich z Małej Wsi
AMCh	Archiwum Młynowskie Chodkiewiczów
ANK	Archiwum Narodowe w Krakowie
AOR	Archiwum Ordynacji Roskiej w AGAD
APodh.	Archiwum Podhoreckie Rzewuskich w ANK
APG	Archiwum Państwowe w Gdańsku
APK	Archiwum Państwowe w Krakowie
APP	Archiwum Państwowe w Poznaniu
APPot.	Archiwum Publiczne Potockich w AGAD
APT, AMT	Archiwum Państwowe w Toruniu, Akta Miasta Toruń
AR	Archiwum Radziwiłłów w AGAD
ARos.	Archiwum Roskie w AGAD
ASCz	Archiwum Sejmu Czteroletniego w AGAD
AS	„Amžiaus Studijos” w LNNBU
ASang.	Archiwum Sanguszków ze Sławuty w ANK
ASWK	<i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>
ASWL	<i>Akta sejmikowe województwa lubelskiego 1572–1632</i>
ASWPK	<i>Akta sejmikowe województwa poznańskiego i kaliskiego</i>
ASZCh	<i>Akta sejmikowe ziemi chełmskiej 1572–1668</i>
AUL FH	„Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica”
AUL ZNUŁ	„Acta Universitatis Lodziensis. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Folia Historica”
AUW	„Acta Universitatis Wratislaviensis”
AZ	Archiwum Zamoyskich w AGAD
AZR	<i>Akty odnoszajęsja k istorii Zapadnoj Rossii...</i>
B Czart.	Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie
BJ	Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK PAN	Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BN	Biblioteka Narodowa w Warszawie
BN PAU i PAN	Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
B Oss.	Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BOZ	Biblioteka Ordynacji Zamoyskich w BN
B Racz.	Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu
BUW	Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego
BW	„Biblioteka Warszawska”
CCR	Castrensia Cracoviensia Relationes w ANK
CDIAU	Centralnyj Dzierżawnyj Istoricznyj Archiw Ukrainy
CN	„Czasy Nowożytne”
CPH	„Czasopismo Prawno-Historyczne”
CTH	„Częstochowskie Teki Historyczne”
CWNHiSAMW	„Colloquium Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych AMW”
EPol.	Extranea Polen w RAS
EM	Etats Ministerium w GStAPK
GStAPK	Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz Berlin-Dahlem
IH PAN	Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk
KGD	Księgi Grodzkie Drohickie w AGAD
KH	„Kwartalnik Historyczny”
„Klio”	„Klio. Czasopismo Poświęcone Dziejom Polski i Powszechnym”

KP	„Kurier Polski”
KRTWKL	Komisja Rządu Tymczasowego Wielkiego Księstwa Litewskiego
KZ-R	„Kronika Zamkowa – Roczniki”
LMAVB	Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka Wilno
LNMMB	Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
LNNBU	Lwiwska Nacjonal’na Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefaniaka
LVIA	Lietuvos valstybės istorijos archyvas Wilno
MNK	Muzeum Narodowe w Krakowie, rękopisy w zbiorach B Czart.
NAL SP Poland	The National Archives, State Papers Poland w Londynie
NGAB	Nacyjonalnyj Gistarycznyj Archiū Bielarusi w Mińsku
nlb.	nieliczbowany
OiRP	„Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
PBK	„Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej”
PH	„Przegląd Historyczny”
PHW	„Przegląd Historyczno-Wojskowy”
PNAJD ZH	„Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Zeszyty Historyczne”
PNH	„Przegląd Nauk Historycznych”
Przyb.	Dział Przybytków (Akcesji) w BJ
PSB	<i>Polski słownik biograficzny</i>
RAS	Rikssarkivet Stockholm
RDSiG	„Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
RGADA	Rossijskij Gosudarstwiennyj Archiv Drewnich Aktow, Moskwa
SMHW	„Studia i Materiały do Historii Wojskowości”
SOTPN WNHS	„Sprawozdania Opolskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Wydział Nauk Historyczno-Społecznych”
SHD	Service Historique de la Défense w Vincennes
ŚKHS	„Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka”
SS SN	„Społeczeństwo Staropolskie. Seria Nowa”
TKHOL PAN	„Teki Komisji Historycznej Oddziału Lubelskiego PAN”
TN	Teki Naruszewicza w B Czart.
TP	Teki Prochaski w LNNBU
TPaw.	Teki Pawińskiego w BN PAU i PAN
VC	Volumina Constitutionum
VL	Volumina Legum
VMHML	„Varia Muzeum Historii Miasta Łodzi”
WO	„Wiek Oświecenia”
WSiN	„Wieki Stare i Nowe”
ZAB	Zbiór Anny Branickiej w AGAD
ZH	„Zapiski Historyczne”
ZIP	Zbiór Ignacego Przyjemskiego w AGAD
ZK	Zbiór Komierowskich w AGAD
ZNWSP	„Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu. Historia”
ZNUJ PH	„Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne”
ZP	Zbiór Popielów w AGAD
ZR	Zbiór Rusieckich w ANK
ZZG	Zbiór Zygmunta Glogera w ANK

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- G. Abbot, *A briefe description of the whole world wherein is particularly described all the monarchies, empires, and kingdoms of the same, with their academies, as also their severall titles and situations thereunto adjoining / written by the Reverend Father in God George Abbot...*, London 1608.
- AGZ, t. 20: *Lauda sejmikowe*, t. 1: *Lauda wiszeńskie 1572–1648*, wyd. A. Prochaska, Lwów 1909; t. 21: *Lauda sejmikowe*, t. 2: *Lauda wiszeńskie 1648–1673*, wyd. A. Prochaska, Lwów 1911; t. 24: *Lauda sejmikowe halickie 1575–1695*, oprac. A. Prochaska, Lwów 1931.
- Akta do dziejów króla Jana III sprawy roku 1683*, wyd. F. Kluczycki, Kraków 1883.
- Akta grodzkie i ziemskie z archiwum ziemskiego we Lwowie*, t. 24: *Lauda halickie 1575–1695*, wyd. A. Prochaska, Lwów 1931.
- Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tzw. bernardyńskiego we Lwowie*, t. 26: *Lauda sejmikowe bełskie 1572–1772 Materiały zebrane przez A. Prochaskę oraz częściowo wydane przez W. Hejnosza w roku 1939*, t. 1 *1572–1672*, vol. 1 *1572–1667*, w: *odbitka kserografii z rękopisu nr 15964 B Oss*. ASWK, t. 1: *1572–1620*, wyd. S. Kutrzeba, Kraków 1932; t. 2: *1621–1648*, wyd. A. Przyboś, Kraków 1953.
- ASWL, oprac. H. Gmiterek, Lublin 2016.
- ASWPK, t. 1: *1572–1632*, cz. 1: *1572–1616*, wyd. W. Dworzaczek, Poznań 1957; cz. 2: *1616–1632*, wyd. W. Dworzaczek, Poznań 1962.
- Akty izdawajemyje Wilenskoj arheograficzkoj Komissiju*, t. 37, Wilna 1912, t. 37.
- Akty odnosjasiesja k istorii Zapadnoj Rossii sobranie i izdannye Archeografieskoj Kommissieju*, t. 1, St. Petersburg 1846.
- Analyse d'une brochure, qui porte le titre d'Observations sur les declarations des cours de Vienne, de Petersbourg et de Berlin au sujet du démembrement de la Pologne*, 1773.
- AZR, cz. 2, t. 1, Kijew 1861; cz. 3, t. 1, Kijew 1863; cz. 7, t. 1, Kijew 1886; cz. 7, t. 2, Kijew 1890.
- S. Askenazy, *Z korespondencji Bignona*, BW, t. 1, 1896, s. 535–550.
- P. d'Avity, *Les Etats, Empires et Principautez du Monde*, Paris 1613.
- N. Baudeau, *Lettres historiques sur l'état actuel de la Pologne, et sur l'origine de ses malheurs*, Amsterdam 1773.
- T. de Bèze, *Du droit des magistrats* [1573], Genève 1970.
- Z. Choiseul-Gouffier, *Mémoires historiques sur l'empereur Alexandre et la cour de Russie*, Paris 1829.
- W. Chomętowski, *Książę Krzysztof Zbaraski, koniuszy koronny*, BW, t. 3, 1865, s. 1–14; 414–428.
- Codziennie kłopoty, wielkie interesy i podwójna elekcja. Korespondencja radziwiłłowskich urzędników z księżną Anną z Sanguszków Radziwiłłową i jej synem Michałem Kazimierzem z 1733/1734 roku*, wyd. J. Dygdała, Warszawa 2013.
- Correspondance de Napoléon I-er, publiée par ordre de l'Empereur Napoléon III*, Paris 1857–1870.
- M. Costin, *Latopis ziemi mołdawskiej i inne utwory historyczne*, tłum., wstęp i koment. I. Czamańska, Poznań 1998.
- F.-P. Dalairac, *Anecdotes de Pologne, ou Memoires secrets du Regne de Jean Sobieski III du nom* [1698], t. 1, Amsterdam 1699.
- De Turcarum Moribus Epitome. Bartholomaeo Georgieviz Peregrino autore. Lugduni Batavorum apud Joann. Tornaesium typ. Reg.*, [1558].
- Diariusz kampanii smoleńskiej Władysława IV 1633–1634*, oprac. M. Nagielski, Warszawa 2006.
- Diariusz kampanii w wołoskiej ziemi 1686 r. królewicza Jakuba Sobieskiego*, w: C. Chowaniec, *Wyprawa Sobieskiego do Moldawii w 1686 r.*, Warszawa 1932.
- Diariusz sejmu 1607*, wyd. E. Mierzwa, TS, nr 2, 2011, s. 99–128.
- Diariusz Sejmu Convocationis po śmierci Najjaśniejszego Augusta III Króla Polskiego za radą prześwietnego Senatu na dzień 7 miesiąca maja roku 1764 determinowanego*, w: *Diariusze sejmowe 1764 i 1793. Elity polityczne Polski 16–18 w.*, red. J. Wisłocki, Poznań–Kórnik 2001 (wyd. elektroniczne 1998 BK PAN, www.bkpan.poznan.pl/old/elity, dostęp: 25 I 2017 r.).
- Diariusz sejmu ordynaryjnego, szesćmiesiącznego grodzkiego in anno 1744*, w: M. Skibiński, *Europa a Polska w dobie wojny o sukcesję austriacką w latach 1740–1745*, t. 2: *Dokumenty*, Kraków 1912, s. 295–350.
- Dniewnik posliednego pochoda Stefana Batorija na Rossiju (osada Pskowa) i diplomaticzeskaja perepiska tego wriemieni odnoszaszczajasja glawnym obrazom k zakliczeniju Zapolskogo mira (1581–1582)*, St. Petersburg 1867.
- Dokumenti ukrajins'kogo kozactwa XVI-perszoji polowini XVII st.: uniwersali, listuwannja, ugodi, prisagi*, wyd. W. Brechunenko, O. Zajac', Ju. Micik, S. Potapenko, W. Szczerbak, Kijiw 2016.
- S.Z. Druszkiewicz, *Pamiętniki 1648–1697*, oprac. M. Wagner, Siedlce 2004.
- P. Dupont, *Pamiętniki historii życia i czynów Jana III Sobieskiego*, tłum. B. Spieralska, oprac. D. Milewski, Warszawa 2011.
- Dyaryusz seymu 1793 roku w Grodnie agitującego się*, red. J. Wisłocki, Kórnik–Poznań 1998 (wyd. elektroniczne 1998 BK PAN, www.bkpan.poznan.pl/old/elity, dostęp: 25 I 2017 r.).
- Dyaryusz sejmu coranationis... Roku Pańskiego 1764*, Warszawa [1764], nlb.
- Dyaryusz sejmu electionis między wsią Wolą y Miastem Warszawą odprawionego... zebrany R. P. 1764*, Warszawa [1764], nlb.
- Dyaryusz Sejmu wolnego Ordynaryjnego grodzkiego szesćmiesiącznego... MDCLXXXIV...*, wyd. M. Tukałski-Nielubowicz, Warszawa 1785.
- Dyaryusz Sejmu Wolnego Ordynaryjnego Warszawskiego szesćmiesiącznego Roku Pańskiego MDCLXXX dnia 2 miesiąca października odprawującego się*, wyd. S. Badeni, Warszawa [1780].

- Dyaryusz seymu ordynaryjnego pod zwiazkiem Konfederacyi Generalney obojga narodow w Warszawie rozpoczętego roku 1788*, t. 1–2, Warszawa 1790.
- Dyaryusz Seymu Walnego Ordynaryjnego odprawionego w Warszawie Roku 1766...* zebrany, wyd. S. RembIELIŃSKI, Warszawa [1767].
- Dyaryusz tygodniowy seymu...* MDCCLXXXIV, b.m.d.
- Dyaryusz sejmowe z wieku XVIII*, t. 1: *Dyaryusz seymu z r. 1748*, wyd. W. Konopczyński, Warszawa 1911.
- Dyaryusz sejmowe z wieku XVIII*, t. 2: *Dyaryusz seymu z r. 1746*, wyd. W. Konopczyński, Warszawa 1912.
- Dzieje ziemi kujawskiej oraz akta historyczne do nich służące*, t. 2, wyd. A. Pawiński, Warszawa 1888.
- Dzieło boskie albo pieśni Wiednia wybawionego u inszych Transakcyey wojny tureckiej w Roku 1683 szczęśliwie rozpoczętej*, Kraków 1684.
- Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, oprac. J. Dunin-Borkowski, M. Dunin-Wąsowicz, Lwów 1910.
- En marge de la correspondance de Napoléon I. Pièces inédites concernant la Pologne 1801–1815*, oprac. A. Skalkowski, Warszawa 1911.
- Essai politique sur la Pologne*, Warszawa 1764.
- Etat de la Pologne, avec un abrégé de son droit public, et les nouvelles Constitutions*, Amsterdam 1770.
- G. Fabry, *Campagne de Russie. Publié sous la Direction de la Section Historique de l'État-major de l'Armée*, t. 1–5, Paris 1900–1903.
- W. Fiszerowa, *Dzieje moje własne i osób postronnych. Wiązanka spraw poważnych, ciekawych i błahych*, tłum. E. Raczyński, Warszawa 1988.
- O. Forst, *Przyczynek do najdawniejszej genealogii Mohylów*, „Miesięcznik Heraldyczny”, r. 5, 1911, nr 1–2, s. 1–8.
- A. Frycz-Modrzewski, *O poprawie Rzeczypospolitej księgi czwore*, oprac. M. Korolko, Piotrków Trybunalski 2003.
- J.-Ph. Garran, *Recherches politiques sur l'état ancien et moderne de la Pologne, appliquée à sa dernière révolution*, Paris 1795.
- J. Gintel, *Cudzoziemcy o Polsce. Relacje i opinie*, t. 1: *Wiek X–XVII*, Kraków 1971.
- Z. Gloger, *Pamiętnik Antoniego Potockiego o powtórnej elekcji króla Stanisława Leszczyńskiego*, „Niwa”, r. 21, 1892, nr 5–6.
- P. Gordon, *Diary of General Patrick Gordon of Auchleuchries 1635–1699*, t. 1: 1635–1659, red. D. Fedosov, Aberdeen 2009.
- S. Goulart, *Mémoire de l'état de France, sous Charles Neuviesme*, t. 2, Meidelbourg 1576.
- M. Handelsman, *Instrukcje i depesze rezydentów francuskich w Warszawie 1807–13*, Warszawa 1914, t. 2.
- D. Hogendorp, *Mémoires*, Paris 1887.
- A. Jabłonowski, *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 11: *Ziemie ruskie (Kijów–Braclaw)*, w: *Źródła dziejowe*, t. 22, Warszawa 1897.
- J.S. Jabłonowski, *Dziennik (1694–1695)*, wyd. W. Chomętowski, Warszawa 1865.
- Jakuba Michałowskiego księga pamiętnicza*, wyd. A.Z. Helcel, Kraków 1864.
- M. Jemiołowski, *Pamiętnik Dzieje Polski Zawierający (1648–1679)*, oprac. J. Dziegielewski, Warszawa 2000.
- Journal du marquis de Dangeau*, t. 12: 1707–1709, wyd. M. Feuillet de Conches, Paris 1857.
- A. Jouvin de Rochefort, *Le voyageur d'Europe, où sont les voyages de France, d'Italie et de Malthe, d'Espagne et de Portugal, des Pays Bas, d'Allemagne et de Pologne, d'Angleterre, de Danemark et de Suède*, t. 3, Paris 1672.
- J. Jurkowski, *Dzieła wszystkie*, t. 2: *Utworki panegiryczne i satyryczne*, oprac. C. Hernas, M. Karplukówna, Wrocław 1968.
- Katalog dokumentów tureckich. Dokumenty do dziejów Polski i krajów ościennych w latach 1455–1672*, oprac. Z. Abrahamowicz, red. A. Zajączkowski, Warszawa 1959.
- J. Kitowicz, *Pamiętniki, czyli Historia Polski*, oprac. P. Matuszewska, Z. Lewinówna, Warszawa 1971.
- S. Kobierzycki, *Historia Władysława, królewicza polskiego i szwedzkiego*, tłum. M. Krajewski, wyd. J. Byliński, W. Kaczorowski, Wrocław 2005.
- W. Kochowski, *Liryka polska i fraszki. Pieśń Wiednia wybawionego. Psalmodia polska w wyborze*, Warszawa 1921.
- Z. Komarnicki, *Legenda o ucieczce Samuela Koreckiego z niewoli tureckiej*, BW, t. 1, 1856, s. 179–188.
- Z. Komarnicki, *Samuel Korecki*, BW, t. 4, 1855, s. 258–298.
- Korespondencja Józefa Andrzeja Żaluskiego 1724–1736*, oprac. B.S. Kupś, K. Muszyńska, Wrocław 1967.
- Korespondencja polityczna Stanisława Augusta. Augustyn Deboli 1780*, oprac. E. Zielińska, A. Danilczyk, Warszawa 2012.
- Korespondencja Stanisława Koniecpolskiego hetmana wielkiego koronnego 1632–1646*, oprac. A. Biedrzycka, Kraków 2005.
- Korespondencje panny Szmigielskiej*, „Dziennik Warszawski Poświęcony Wiadomościom Krajowym i Zagranicznym, Literaturze i Sztukom Pięknym”, r. 4, 1854, nr 253, nlb.
- I. Krasicki, *Krasicki, biskup warmiński, Potockiemu, wojewodzie ruskiemu* [b.m. i d.].
- Królewicza Jakóba Sobieskiego dyaryusz wyprawy wiedeńskiej w dwóchsetną jej rocznicę*, wyd. T. Wierzbowski, Warszawa 1883.
- W. Kuczyński, *Pamiętnik 1668–1737*, red. J. Maroszek, J. Kloza, Białystok 1999.
- La furieuse allarme donnée à la ville de Constantinople, par l'armée de Pologne, après la defaite de quarante mille Turcs et Tartares*, Paris 1621.
- J. Le Laboureur, *Histoire et relation du voyage de la royne de Pologne*, Paris 1647.
- Le triomphe des Chrestiens sur l'Empire des Turcs par les Armées Impériales et Polonoises*, Paris 1686.
- G. Lengnich, *Geschichte der Lande Preussen Königl. Polnischen Antheils seit dem Jahr 1606 bis auf das Ableben Königes Sigismundi III*, Danzig 1727.
- G. Lengnich, *Geschichte der Preußischen Lande Königlich Polnischen antheils die sich dem Ableben Königes Stephani unter der Regierung Sigismundi III bis ins Jahr 1605 zugetragen*, Danzig 1726.
- Les voyages de Monsieur Payen, où sont contenues les descriptions d'Angleterre, de Flandre, de Brabant, d'Holande, de Denmark, de Suède, de Pologne, d'Allemagne et d'Italie...*, Paris 1663.
- Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių instrukcijos (1788–1790)*, oprac. R. Jurgaitis, A. Stankevič, A. Verbickienė, Vilnius 2015.

- S.-N.-H. Linguet, *Considérations politiques et philosophiques sur les affaires présentes du Nord, et particulièrement sur celles de Pologne, par Linguet*, Londres 1773.
- Listy księcia Jerzego Zbaraskiego 1621–1631, wyd. A. Sokołowski, w: *Scriptores Rerum Polonicarum*, t. 5, Kraków 1880, s. 1–171.
- Listy księcia Jerzego Zbaraskiego kasztelana krakowskiego z lat 1621–1631, wyd. A. Sokołowski, Kraków 1878.
- Listy Piotra de Noyers, sekretarza królowej Maryi Kazimiry, z lat 1680–1683 rzeczy polskich dotyczące, wyd. L. Nabelak, Lwów 1867.
- Listy Stanisława Żółkiewskiego 1584–1620, Kraków 1868.
- Listy staropolskie z epoki Wazów, wyd. H. Malewska, Warszawa 1977.
- Literatura konfederacji barskiej, t. 4: *Silva rerum*, red. J. Maciejewski, A. Bąbel, A. Grabowska-Kuniczuk, J. Wójcicki, Warszawa 2009.
- A. Lubelczyk, *Bellum theologicum ex armamentario omnipotentis adversum Turcas instructum ac ordinatum*, Kraków 1597.
- J. Łoś, *Pamiętnik towarzysza chorągwi pancernej*, oprac. R. Śreniawa-Szypiołski, Warszawa 2000.
- G.B. de Mably, *Du gouvernement et des lois de la Pologne* [1771], wyd. M. Bélista, Paris 2008.
- G.B. de Mably, *Œuvres complètes de l'Abbé Mably*, Londyn 1789.
- Sz. Marycjusz z Pilzna, *O szkołach czyli akademiach ksiąg dwoje*, tłum. A. Danysz, wstęp i oprac. H. Barycz, Wrocław 1955.
- M. Matuszewicz, *Diariusz życia mego*, oprac. B. Królikowski, koment. Z. Zielińska, t. 1: 1714–1757; t. 2: 1758–1764, Warszawa 1986.
- Mémoires pour servir à l'histoire des révolutions de Pologne, particulièrement à celle de 1794, par un Citoyen polonois*, Paris 1795.
- Mémoires sur le Gouvernement de Pologne*, 1759.
- „Monitor” 1765–1785. Wybór, oprac. E. Aleksandrowska, Wrocław 1976.
- J. de Montluc, *Harangue faite et prononcée de la part du Roy très-chrestien, le 10. jour du mois d'avril 1573.... par devers... tout l'ordre et estat de la noblesse du... royaume de Poulonne...*, Paris et Lyon 1573.
- K. Morawski, *W przeddzień Wojny Północnej*, „Przegląd Współczesny”, t. 18, 1939, nr 7 (207), s. 33–61.
- J. Moskorzowski, *Diaryusz wojny moskiewskiej 1633 roku*, wyd. A. Rembowski, Warszawa 1895.
- Moskwa w rękach Polaków: pamiętniki dowódców i oficerów garnizonu polskiego w Moskwie w latach 1610–1612*, oprac. M. Kubala, T. Ściężor, Liszki 1995.
- J.U. Niemcewicz, *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce z rękopismów, tudzież dzieł w różnych językach o Polsce wydanych oraz z listami oryginalnymi królów i znakomych ludzi w kraju naszym*, t. 6, Lwów 1833.
- J.U. Niemcewicz, *Zbiór pamiętników historycznych o dawnej Polsce z rękopismów, tudzież dzieł w różnych językach o Polsce wydanych wraz z listami oryginalnymi królów i znakomych ludzi w kraju naszym*, t. 4, Lipsk 1839.
- P. Nowatkiewicz, *Orynin* 28 IX 1618, Zabrze 2009.
- B. O'Connor, *Historia Polski*, tłum. W. Duży, oprac. P. Hanczewski, Warszawa 2012.
- Od Augusta Mocnego do Augusta III. Doniesienia z Warszawy Andrzeja Cichockiego z lat 1732–1734*, wyd. J. Dygdała, Warszawa 2016.
- A. Olszowski, *Censura Candidatorum Sceptri Polonici. Ocena kandydatów do tronu polskiego*, wyd. K. Przyboś, A. Perlakowski, Kraków 2014.
- A. Olszowski, *Censure, ou discours politique, Touchant les Pretendans à la Couronne de Pologne*, 1669.
- J. Ossoliński, *Pamiętnik (1595–1621)*, oprac. J. Kolasa, J. Maciszewski, red. W. Czapliński, Wrocław 1952.
- Z. Ossoliński, *Pamiętnik*, oprac. i wstęp J. Długosz, Warszawa 1983.
- E. Otwinowski, *Wypisanie drogi tureckiej, gdym tam z posłem wielkim, wielmożnym panem Andrzejem Bzickim.... roku pańskiego jeździł 1557, w: Podróże i poselstwa polskie do Turcyi a mianowicie: podróż E. Otwinowskiego 1557, Jędrzeja Taranowskiego komornika j.k.m. 1569, i poselstwo Piotra Zborowskiego 1568*, wyd. J.I. Kraszewski, Kraków 1860, s. 7–40.
- Pamiętnik o Tomaszu Zamoyskim kanclerzu w kor.*, oprac. S. Gołębiowski, BW, t. 4, 1853, s. 197–229; 397–432.
- Pamiętniki Filipa, Michała i Teodora Obuchowiczów (1630–1707)*, red. A. Rachuba, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, Warszawa 2003.
- Pamiętniki Józefa Kossakowskiego biskupa inflanckiego 1738–1788*, wyd. A. Darowski, Warszawa 1891.
- Pamiętniki króla Stanisława Augusta. Antologia*, tłum. W. Brzozowski, oprac. D. Triaire, A. Grzeszkowiak-Krwawicz, Warszawa 2013.
- Pamiętniki o Koniecpolskich. Przyczynek do dziejów polskich XVII wieku*, wyd. S. Przyłęcki, Lwów 1842.
- Pamiętniki Samuela i Bogusława Kazimierza Maskiewiczów. Wiek XVII*, oprac. A. Sajkowski, Warszawa 1961.
- J. Pasek, *Pamiętniki*, oprac. W. Czapliński, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968.
- S. Petrycy z Pilzna, *Pisma wybrane*, oprac. W. Wąsik, wstęp K. Grzybowski, t. 1: *Przydatki do etyki Arystotelesowej*, Kraków 1956.
- [J. Peyton], *Relation of the State of Polonia and the United Provinces of that Crown Anno 1598*, red. C. Talbot, Romae 1965.
- P. Piasecki, *Kronika Pawła Piaseckiego, biskupa przemyskiego*, przedm. J. Bartoszewicz, Kraków 1870.
- Pisma polityczne z czasów panowania Jana Kazimierza Wazy 1648–1668. Publicystyka – eksorbitancje – projekty – memoriały*, oprac. S. Ochmann-Staniszevska, t. 3: 1665–1668, Wrocław–Warszawa 1991.
- Pisma polityczne z czasów rokoszu Zebrzydowskiego 1606–1608*, wyd. J. Czubek, t. 2: *Proza*, Kraków 1918.
- Pisma Stanisława Żółkiewskiego kanclerza koronnego i hetmana*, wyd. A. Bielowski, Lwów 1861.
- M. Pitt, *The English Atlas*, t. 1, Oxford 1680.
- J.W. Pocobut-Odlanicki, *Pamiętnik (1640–1684)*, wyd. A. Rachuba, Warszawa 1987.
- Podróż królewicza Władysława Wazy do krajów Europy Zachodniej w latach 1624–1625 w świetle ówczesnych relacji*, oprac. A. Przyboś, Kraków 1977.
- Poezja Związku Święconego i rokoszu Lubomirskiego*, oprac. J. Nowak-Dłużewski, Wrocław 1953.

- Poselstwo polsko-litewskie do Moskwy w roku 1678 szczególnie przedsięwzięte, opisane przez naoczego świadka Bernarda Tannera (Norymberga 1689), tłum. M. Rzepiela, A. Strojny, oprac. A. Strojny, Kraków 2002.*
- W. Potocki, *Wojna chocimska: poemat w 10 częściach. Merkuryusz nowy. Pełna. Peryody. Wiersze drobne*, Warszawa 1880.
- Protokół albo opisanie zaszczytów czynności na Delegacji od Stanów Rzeczypospolitej na Sejmie Extraordynaryjnym Warszawskim do zawarcia traktatów z dworami Wiedeńskim, Petersburskim i Berlińskim dnia 19 Maja roku 1773 wyznaczanej, a dnia 19 Marca roku 1775 zakończonej oraz cokolwiek mówiono, lub czytano było, w właściwych każdego z JJ.OO Delegatów wyrazach wiernie spisany pod prezydencją J. W. Xiędza Antoniego Ostrowskiego Biskupa Kujawskiego i Pomorskiego porządkiem wszystkich sessji ręką jego podpisany*, wyd. A. Gurowski, Warszawa 1775.
- C.-F. Pyrrius de Varille, *Lettres sur la constitution actuelle de la Pologne, et la tenue de ses Diètes, Paris-Varsovie* 1771.
- A.S. Radziwiłł, *Pamiętnik o dziejach w Polsce*, tłum. i oprac. A. Przyboś, R. Żelewski, t. 1: 1632–1636, Warszawa 1980.
- M.K. Radziwiłł „Sierotka”, *Podróż do Ziemi Świętej, Syrii i Egiptu 1582–1584*, oprac. L. Kukulski, Warszawa 1962.
- Relacja prawdziwa o wejściu wojska polskiego do Wołoch i o potrzebie jego z pogaństwem w roku 1620 we wrześniu i październiku przez Teofila Szemberga, sekretarza króla JMci, który w potrzebie tej obecnie był i odwagę zdrowia ojczyźnie służył spisana. Pisma Stanisława Żółkiewskiego kanclerza koronnego i hetmana*, wyd. A. Bielowski, Lwów 1861.
- Relacje nuncjuszów apostolskich i innych osób o Polsce od roku 1548 do 1690*, oprac. E. Rykaczewski, t. 2, Berlin–Poznań 1864.
- Response à la lettre dénonciatoire du Grand Turc, par Sigismond, roy de Pologne*, Rouen 1613.
- J.J. Rousseau, *Considérations sur le gouvernement de Pologne, 1771–1772*, wyd. B. De Negri, Paris 1990.
- J.K. Rubinkowski, *Relacja o wiktorii wiedeńskiej 1683 (fragment Janiny)*, wyd. K. Maliszewski, Warszawa 1983.
- K. Sarnecki, *Pamiętniki z czasów Jana Sobieskiego. Diariusz i relacje z lat 1691–1696*, wyd. J. Woliński, Wrocław 1958.
- S. Sarnicki, *Księgi hetmańskie*, oprac. M. Ferenc, Kraków 2015.
- N.A. Salvandy, *Historja króla Jana Sobieskiego i Królestwa Polskiego*, t. 2, Lwów 1861.
- Sbornik letopisiej odnoszących się do historii Jużnoji i Zapadnoji Rusi*, Kijew 1888.
- F. Siarczyński, *Obraz wieku panowania Zygmunta III. króla polskiego i szwedzkiego zawierający opis osób żyjących pod jego panowaniem, znamienitych przez swe czyny pokoju i wojny [...] porządkiem abecadła ułożony*, cz. 1, Lwów 1828.
- J. Sobieski, *Diariusz ekspedycyjnej moskiewskiej dwuletniej królewicza Władysława 1617–1618*, oprac. J. Byliński, W. Kaczorowski, Opole 2010.
- J. Sobieski, *Listy do Marysieńki*, oprac. L. Kukulski, Warszawa 1962 (i nast. wyd.).
- J. Sobieski, *Pamiętnik wojny chocimskiej, xiąg Troje*, tłum. W. Syrokomla, Petersburg 1854.
- F. Sofonowicz, *Chronika z litopysciu starodawnych*, Kijew 1992.
- R. Soltyk, *Napoléon en 1812. Mémoires historiques et militaires sur la campagne de Russie*, Paris 1836.
- É. Spanheim, *Relation de la cour de France en 1690*, wyd. M.C. Schefer, Paris 1882.
- Stanisława Łaskiego wojewody sieradzkiego prace naukowe i dyplomatyczne wydane z rękopismó w Muzeum Wileńskiego z przedmową Mikołaja Malinowskiego oraz z dodatkiem dzieł Jana Tarnowskiego z jedynego egzemplarza Biblioteki Kórnickiej*, wyd. M. Malinowski, Wilno 1864.
- S. Starowski, *Wojownicy sarmaccy*, tłum. i oprac. J. Starnawski, Warszawa 1979.
- S. Staszic, *Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego*, oprac. S. Czarnowski, Wrocław 1952.
- M. Strykowski, *O początkach, wywodach, dzielnościach, sprawach rycerskich i domowych sławnego narodu litewskiego, żemiojdzkiego i ruskiego, przedtym nigdy od żadnego ani kuszone, ani opisane, z natchnienia Bożego a uprzemie pilnego doświadczenia*, oprac. J. Radziszewska, Warszawa 1978.
- A. Taranowski, *Krótkie wypisanie drogi z Polski do Konstantynopola, a stamtąd zaś do Astrachania, zamku moskiewskiego*, w: *Podróże i poselstwa polskie do Turcyi a mianowicie; podróż E. Otwinowskiego 1557, Jędrzeja Taranowskiego komornika j.k.m. 1569, i poselstwo Piotra Zborowskiego 1568*, wyd. J.I. Kraszewski, Kraków 1860, s. 41–61.
- J. Tarnowski, *Consilium rationis bellicae*, wstęp J. Sikorski, oprac. T.M. Nowak, Warszawa 1987.
- G. de Tende, *Relacja historyczna o Polsce*, tłum. i red. nauk. T. Falkowski, Warszawa 2013, s. 219.
- G. de Tende, *Relation Historique De La Pologne. Contenant Le pouvoir de ses Rois, leur élection & leur Couronnement, les privileges de la Noblesse, la Religion, la Justice, les mœurs & les inclinations des Polonois, avec plusieurs actions remarquables*, Paris 1686.
- The Secret Correspondence of Madame de Maintenon with Princess des Ursines. From the Original Manuscripts in the Possession of the Duke de Choiseul*, t. 1, London 1827.
- The Travel Diary of Robert Bargrave, Levant Merchant, 1647–1656*, red. M.G. Brennan, London 1999.
- S. Twardowski, *Przeważna legacja Krzysztofa Zbaraskiego od Zygmunta III do sultana Mustafy*, wyd. R. Krzywy, Warszawa 2000.
- Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku*. Spisy, red. A. Gąsiorowski, oprac. K. Chłapowski i in., Kórnik 1992.
- Urzednicy Dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku*. Spisy, red. A. Gąsiorowski, t. 2: *Ziemie łączycycka, sieradzka i wieluńska*, z. 2: *Urzednicy łączycycki, sieradzcy i wieluńscy XVI–XVIII wieku*, oprac. E. Opaliński, H. Zerek-Kleszcz, Kórnik 1993.
- Urzednicy podlascy XIV–XVIII wieku*. Spisy, oprac. E. Dubas-Urwanowicz, Kórnik 1994.
- Urzednicy wołyńscy XIV–XVIII wieku*. Spisy, oprac. M. Wolski, Kórnik 2007.

- VC, t. 1: 1493–1549, vol. 1: 1493–1526, oprac. S. Grodziski, I. Dwornicka, W. Uruszczak, Warszawa 1996; t. 2: 1550–1609, vol. 1: 1550–1585, oprac. S. Grodziski, I. Dwornicka, W. Uruszczak, Warszawa 2005; t. 4: 1641–1668, vol. 1: 1641–1658, oprac. S. Grodziski, M. Kwiecień, K. Fokt, Warszawa 2015.
- VL, *Przedruk zbioru praw staraniem XX. Pijarów w Warszawie*, wyd. J. Ohryzko, t. 3, 7, 8, Petersburg 1859–1860; t. 9, Petersburg 1889.
- K. Voenskiej, *Akty, dokumenty i materiały dla polityczeskoj i bytowej istorii 1812 goda*, t. 1, Sankt-Peterburg 1909–1912.
- K. Warszewicki, *Turciae tres*, Praga 1589.
- U. von Werdum, *Dziennik podróży 1670–1672. Dziennik wyprawy polowej 1671*, tłum. D. Urbonaitė, oprac. D. Milewski, Warszawa 2012.
- Wybór pism pedagogicznych Polski doby Odrodzenia*, oprac. J. Skoczek, tłum. A. Danysz, E. Jędrkiewicz, Wrocław 1956.
- Wypisy źródłowe do historii polskiej sztuki wojennej*, oprac. Z. Spieralski, J. Wimmer, t. 5, Warszawa 1961.
- Zbiór Mow Roznych w czasie Dwoch Seymow Ostatnich Roku 1775. y 1776. Mianych*, t. 3: *Mowy w czasie Seymu Ordynarynego Roku 1776. od 20. Dnia Września do końca Seymu*, Poznań 1777.
- Zbiór mów różnych w czasie sejmu Sześcioniedzielnego Roku 1780 Mianych*, Wilno [po listopadzie 1780].
- Zbiór mów różnych w czasie sejmu sześcioniedzielnego sejmu roku 1782 mianych*, Wilno [1782].
- Zbiór mów różnych w czasie sześcioniedzielnego sejmu grodzieńskiego roku 1784 mianych*, Warszawa 1785.
- Zbiór mów w czasie sejmu sześcioniedzielnego Roku 1784 mianych w Grodnie*, Wilno [po listopadzie 1784].
- Zbiór pamiętników historycznych o dawnéj Polsce z rękopisów, tudzież dzieł w różnych językach o Polsce wydanych oraz z listami oryginalne mi królów i znakomitych ludzi w kraju naszym*, wyd. J. U. Niemcewicz, t. 5, Puławy 1830.
- D. Zubrickij, *Chronika mista Lwowa*, Lwów 2002.
- Źródła dziejowe, t. 22, *Polska pod względem geograficzno-statystycznym*, Ukraina, Warszawa 1894.
- Żerela do istorii Ukrainy-Rusy*, t. 8, Lwów 1908.
- Żerela do istoriji Ukraini-Rusi*, t. 8: *Materiali do istoriji ukrajins'koji kozaczczini: Dokumenti po rik 1631*, wyd. I. Krip'jakewicz, L'wów 1908, nr 81.
- S. Żółkiewski, *Początek i progres wojny moskiewskiej*, wyd. J. Maciszewski, Warszawa 1966.
- S. Żurkowski, *Żywot Tomasza Zamoyskiego kanclerza wielkiego koronnego*, wyd. A. Batowski, Lwów 1860 [reprint: *Życie i dzieło Tomasza Zamoyskiego 1594–1638*, Tomaszów Lubelski 2014].
- OPRACOWANIA
- A. Achremczyk, *Sejmik generalny Prus Królewskich w latach 1526–1772*, Olsztyn 2016.
- S. Achremczyk, *Obóz stanisławowski w Prusach Królewskich w latach 1733–1736*, „Rocznik Gdański”, t. 46, 1986, z. 1, s. 115–134.
- Album armorum nobilium Regni Poloniae XV–XVIII saec. Herby nobilitacji i indygenatów XV–XVIII w.*, oprac. B. Trelińska, Lublin 2001.
- E. Aleksandrowska, *Nagłowski Antoni Felician (1742–1809)*, w: PSB, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 443–445.
- Z. Anusik, *Gustaw II Adolf*, Wrocław 1996.
- Z. Anusik, A. Stroynowski, *Problemy majątkowe Radziwiłłów w XVIII w.*, RDSiG, t. 48, 1987, s. 79–115.
- Z. Anusik, A. Stroynowski, *Radziwiłłowie w epoce saskiej. Zarys dziejów politycznych i majątkowych*, AUL FH, t. 33, 1989, s. 29–58.
- Z. Anusik, *Z dziejów stosunków polsko-szwedzkich w dobie przedostatniego bezkrólewia w historii Rzeczypospolitej (1733–1735)*, PNH, r. 14, 2015, nr 1, s. 5–31.
- S. Askenazy, *Elekcyja Augusta III*, BW, t. 3, 1900, s. 197–215; 430–464.
- H. Aster, *Beleuchtung der Kriegswirren zwischen Preussen und Sachsen vom Ende August bis Ende October 1756. Mit einem Rueckblicke auf Zustand, Geist und Bildung der beiden Armeen. Nach archivarischen Quellen, Hand, Tagebuechern*, Dresden 1848.
- U. Augustyniak, *W służbie hetmana i Rzeczypospolitej. Klientela wojskowa Krzysztofa Radziwiłła (1585–1640)*, Warszawa 2004.
- U. Augustyniak, *Wazowie i „królowie rodacy”. Studium władzy królewskiej w Rzeczypospolitej XVII w.*, Warszawa 1999.
- M. Balcerk, *Księstwo Kurlandii i Semigalii w wojnie Rzeczypospolitej ze Szwecją w latach 1600–1629*, Poznań 2012.
- B. Baranowski, *Znajomość Wschodu w dawnej Polsce do XVIII wieku*, Łódź 1950.
- J. Bartoszewicz, *Pogląd na stosunki Polski z Turcją i Tatarami*, Warszawa 1860.
- W. Bednaruk, *Sejmiki lubelskie w okresie stanisławowskim (1764–1794)*, Lublin 2011.
- K. Béguin, *Les princes de Condé. Rebelles, courtisans et mécènes dans la France du Grand Siècle*, Seyssel 1999.
- R. Benedict, *Wzory kultury*, tłum. J. Prokopiuk, Warszawa 2011.
- A. Berga, *Un problème de bibliographie historique: l'auteur de l'Essai politique sur la Pologne (1764)*, „Revue historique”, t. 129, 1918, s. 277–299.
- J. Besala, *Stanisław Żółkiewski*, Warszawa 1988.
- R. Beyrich, *Kursachens und die polnische Thronfolge 1733 bis 1736*, Leipzig 1913.
- M. Bielska, *Buntownik z wyboru – Tomasz Czapski, starosta knyszynski*, Białystok 2007.
- T. Bienkowski, J. Dobrzycki, *Staropolski świat nauki. Uczeń i szkoły wobec osiągnięć nowożytnych nauk przyrodniczych*, Warszawa 1998.
- A. Blumenstok, *Plany reform skarbowo-wojskowych w pierwszej połowie panowania Zygmunta Starego*, „Przegląd Naukowy i Literacki”, r. 16, 1888, nr 1.
- K. Bobiatyński, *Od Smoleńska do Wilna. Wojna Rzeczypospolitej z Moskwą 1654–1655*, Zabrze 2005.

- D. Bogdan, *Sejmik warmiński w XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, Olsztyn 1994.
- T. Bohun, *Moskwa 1612*, Warszawa 2005.
- G. Bordonove, *Ludwik XIV*, tłum. K. Szeżyńska-Mačkowiak, Warszawa 2006.
- J. Borm, *Zainteresowanie Polską i Litwą w epoce nowożytnej – opinie Pierre'a des Noyers i Jean-François Regnarda na temat Rzeczypospolitej Obojga Narodów*, w: *Rzeczpospolita w oczach podróżników z Francji i Niemiec*, red. A. Mikołajewska, W. Zientara, Warszawa 2014, s. 21–44.
- W. Brechunenko, *Kozaczyzna i kształtowanie się nowej tożsamości ukraińskiej*, w: *Rzeczpospolita w XVI–XVIII wieku. Państwo czy wspólnota? Zbiór studiów*, red. B. Dybaś, P. Hanczewski, T. Kempa, Toruń 2007, s. 149–158.
- W. Brechunenko, *Kozaki na stepowom kordoni Jewropi. Tipologija kozac'kich spil'not XVI-perszoj połowini XVII st.*, Kijiw 2011.
- M. Broniarczyk, *Wykształcenie świeckich senatorów w Koronie za Władysława IV*, KH, r. 119, 2012, nr 2, s. 251–303.
- K. Bucholc-Srogosz, *Departament Wojskowy Rady Nieustającej w latach 1775–1789 i 1793–1794*, Poznań 2007.
- A. Burkietowicz, *Sejmik sieradzki w latach 1669–1717*, Sieradz 2009.
- P. Buszkowicz, *Pieter Wielikij. Borba za włast' (1671–1725)*, Sankt Petersburg 2008, s. 129–140.
- J. Byliński, *Sejm z roku 1611*, Wrocław 1970.
- J.S. Bystron, *Dzieje obyczajów w dawnej Polsce. Wiek XVI–XVIII*, t. 1, Warszawa 1976.
- J.S. Bystron, *Megalomania narodowa*, Warszawa 1924.
- E. Ceślak, *W obronie tronu króla Stanisława Leszczyńskiego*, Gdańsk 1986.
- M. Chachaj, *Czy Jan Zamoyski był doktorem obojga praw Uniwersytetu Padewskiego?*, w: *Podróże po historii. Studia z dziejów kultury i polityki europejskiej ofiarowane profesorowi Stanisławowi Grzybowskiemu*, wstęp i red. F. Leśniak, Kraków 2000, s. 227–233.
- M. Chachaj, *Wykształcenie Firlejów w XVI i XVII wieku*, w: *Firlejowie. I Janowieckie Spotkania Historyczne*, red. A. Szymanek, Janowiec 1999, s. 23–48.
- M. Chachaj, *Wykształcenie świeckich senatorów w Wielkim Księstwie Litewskim za panowania Zygmunta III Wazy*, w: *Studia z dziejów Rzeczypospolitej szlacheckiej*, red. K. Matwijowski, Z. Wójcik, Wrocław 1988, s. 257–262.
- K. Chłapowski, *Starostowie w Małopolsce 1565–1668*, w: *Spółeczeństwo staropolskie. Studia i szkice*, red. A. Izydorczyk, A. Wyczański, t. 4, Warszawa 1986, s. 105–178.
- Z. Chodyła, *Sokolnicki Celestyn Wojciech Calipus h. Nowina III (1752–1819)*, w: *PSB*, t. 40, Wrocław–Warszawa–Kraków 2000–2001, s. 61–64.
- M. Choińska, *Powinności mieszczan w mieście królewskim a w mieście prywatnym: Przykład Tykocina w XVI–XVIII wieku*, „*Studia Podlaskie*”, 18, 2009/2010, k. 36, k. 54.
- M. Choińska, *Spółeczeństwo miasta Tykocina w XVIII i XIX wieku*, niepublikowana dysertacja doktorska, Uniwersytet w Białymstoku 2013.
- J. Choińska-Mika, *Między szlacheckim społeczeństwem a władzą. Problemy komunikacji społeczności lokalne – władza w epoce Jana Kazimierza*, Warszawa 2002.
- J. Choińska-Mika, *Sejmiki mazowieckie w dobie Wazów*, Warszawa 1998.
- W. Chorążyczewski, A. Rosa, *Egodokumenty – egodokumentalność – analiza egodokumentalna – spuścizna egodokumentalna*, w: *Egodokumenty. Tradycje historiograficzne i perspektywy badawcze*, red. W. Chorążyczewski, A. Pacevičius, S. Roszak, Toruń 2015, s. 11–22.
- T. Chynczewska-Hennel, *Rzeczpospolita XVII wieku w oczach cudzoziemców*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1993.
- T. Chynczewska-Hennel, *Świadomość narodowa szlachty ukraińskiej i Kozaczyzny od schyłku XVI do połowy XVII wieku*, Warszawa 1983.
- T. Chynczewska-Hennel, *Źródła wiedzy dyplomatów papieskich i weneckich o Rzeczypospolitej XVII w.*, w: *Staropolskie kompendia wiedzy*, red. I.M. Dacka-Górzyńska, J. Partyka, Warszawa 2009, s. 183–194.
- T. Chynczewska-Hennel, M.R. Drozdowski, *Kozaczyzna w Rzeczypospolitej XVI–XVII w. Jeszcze jeden stan społeczeństwa staropolskiego*, w: *Spółeczeństwo a polityka*, red. I. Dacka-Górzyńska, A. Karpiński, Warszawa 2008, s. 165–222.
- S. Ciara, *Senatorowie i dygnitarze koronni w drugiej połowie XVII wieku*, Wrocław 1990.
- T. Ciesielski, *Armia koronna w czasach Augusta III*, Warszawa 2009.
- T. Ciesielski, *Armie Rzeczypospolitej Obojga Narodów a społeczeństwo szlacheckie w czasach saskich*, w: *Spółeczeństwo a wojsko*, red. I. Dacka-Górzyńska, A. Karpiński, M. Nagielski, Warszawa 2015, s. 241–257.
- T. Ciesielski, *Podział wojska na partie a struktura administracyjna ziem koronnych*, w: *Między Barokiem a Oświeceniem. Staropolski regionalizm*, red. S. Achremczyk, Olsztyn 2008, s. 108–116.
- T. Ciesielski, *Pogranicze polsko-pruskie w dobie wojny siedmioletniej*, „*Komunikaty Mazursko-Warmińskie*”, nr 1, 2008, s. 3–17.
- T. Ciesielski, *Polscy ulani w służbie Wettynów i Habsburgów w latach 1730–1763*, w: *W służbie obcych monarchów i państw. Mechanizmy karier obokrajowców w armiach oraz administracji państwowej*, red. T. Ciesielski, Warszawa 2015, s. 179–196.
- T. Ciesielski, *Potencjał militarny Rzeczypospolitej Obojga Narodów w okresie polskiej wojny sukcesyjnej 1733–1735. Wybrane aspekty*, „*Klio*”, t. 25, 2013, nr 2, s. 81–116.
- T. Ciesielski, *Problem zdrady w dobie bezkrólewia po śmierci Augusta II i polskiej wojny sukcesyjnej 1733–1735*, „*Tarnowskie Studia Historyczne*”, t. 3, 2013, s. 28–49.
- T. Ciesielski, *Prusy Wschodnie w trakcie polskiej wojny sukcesyjnej i wojny siedmioletniej*, w: *Wielkie wojny w Prusach. Działania militarne między Wisłą a Niemnem na przestrzeni wieków*, red. W. Gieszczyński, N. Kasperek, Dąbrówno 2010, s. 97–169.
- T. Ciesielski, M. Nagielski, *Komputy wojska koronnego w latach 1651–1653*, SMHW, t. 40, 2003, s. 237–274.

- J. Cornette, *Le roi de guerre: essai sur la souveraineté dans la France du Grand Siècle*, Paris 1993.
- A. Cwer, *Wojskowa myśl wychowawcza od okresu piastowskiego po XVIII wiek*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, r. 53, 2010, nr 1/2, s. 5–43.
- S. Cynarski, *Kilka uwag w sprawie sarmatyzmu w Polsce w początkach XVII wieku*, ZNUJ PH, t. 140, 1966, z. 17, s. 117–132.
- S. Cynarski, *Sarmatyzm – ideologia i styl życia, w: Polska XVII wieku: państwo, społeczeństwo, kultura*, red. J. Tazbir, Warszawa 1977, s. 220–243.
- J. Czamańska, *Wiśniowieccy. Monografia rodu*, Poznań 2007.
- W. Czapliński, J. Długosz, *Podróż młodego magnata do szkół. Studium z dziejów kultury XVI i XVII w.*, Warszawa 1969.
- W. Czapliński, J. Długosz, *Życie codzienne magnaterii polskiej w XVII w.*, Warszawa 1982.
- W. Czapliński, *Władysław IV i jego czasy*, wyd. 2, Kraków 2008.
- A. Czarniecka, „Nikt nie słucha mnie za życia...”. *Jan III w walce z opozycyjną propagandą (1684–1696)*, Warszawa 2009.
- B. Czerkas, *Ukraina w politycznych widnokrągach Wielkiego knjazstwa Litowskiego z Krims'kim chanatom (1515–1540)*, Kijów 2006.
- A. Czwolek, *Działalność polityczna Lwa Sapiehy kanclerza litewskiego, wojewody wileńskiego*, Toruń 2012.
- A. Czwolek, *Konflikt Lwa Sapiehy, wojewody wileńskiego i Krzysztofa Radziwiłła, hetmana polnego litewskiego na tle problemów militarnych i politycznych Rzeczypospolitej w latach 1625–1633*, CN, t. 20, 2007, s. 67–101.
- A. Czwolek, *Konflikty i spory wśród dowódców litewskich w czasie wojny w Inflantach w latach 1625–1629 i ich wpływ na przebieg działań militarnych*, w: *Wojny północne w XVI–XVIII wieku. W czterechsetletcie bitwy pod Kircholmem*, red. B. Dybaś, A. Ziemlewska, Toruń 2007, s. 93–103.
- A. Czwolek, *Lew Sapieha i Krzysztof Radziwiłł młodszy. Dzieje trudnej przyjaźni*, w: *Sapiehowie epoki Kodnia i Krasiczyna*, red. K. Stępnik, Lublin 2007, s. 43–63.
- A. Czwolek, *Piórem i buławą. Działalność polityczna Lwa Sapiehy, kanclerza litewskiego, wojewody wileńskiego*, Toruń 2012.
- A. Danilczyk, *W kręgu afery Dogrumowej. Sejm 1786 roku*, Warszawa 2010.
- A. Danilczyk, *Werbunek austriacki i pruski na ziemiach Rzeczypospolitej w okresie rządów Rady Nieustającej, w: Społeczeństwo a wojsko*, red. I. Dacka-Górzyńska, A. Karpiński, M. Nagielski, Warszawa 2015, s. 297–307.
- Das Sächsisch-Polnische Cavalleriecorps im Oesterreichischen Solde von 1756 bis 1763*, „Jahrbücher für die Deutschen Armee und Marine”, t. 28, 1878.
- O. Dąbrowski, *Operacja 1683 roku*, PHW, t. 2, 1930, nr 1, s. 63–118.
- J. Delumeau, *Strach w kulturze Zachodu XIV–XVIII w. Oblężony gród*, tłum. A. Szymanowski, Warszawa 2011.
- A. Derelkowski, *Opinie szlachty polskiej o Rzeczypospolitej na przełomie XVI i XVII wieku*, OIRP, t. 20, 1975, s. 171–184.
- W. Dobrowolska, *Książęta Zbarascy w walce z hetmanem Żółkiewskim*, Kraków 1930.
- D. Dolański, *Trzy cesarstwa. Wiedza i wyobrażenia o Niemczech, Turcji i Rosji w Polsce XVIII w.*, Zielona Góra 2013.
- G. Dorn, J. Engelmann, *Die Schlachten Friedrichs des Großen*, Augsburg 1997.
- J. Dorobisz, *Parlamentarna działalność Krzysztofa Zbaraskiego (1579–1627)*, w: *Wobec króla i Rzeczypospolitej. Magnateria w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Kraków 2012, s. 553–566.
- J. Dorobisz, *Sejm nadzwyczajny z 1624 roku*, Opole 1994.
- J. Dorobisz, *Zabiegi o obsadę pieczęci koronnej w 1628 roku*, w: *Studia historyczno-prawne. Księga poświęcona pamięci Profesora Jana Sereydyki*, red. W. Kaczorowski, Opole 2008, s. 121–128.
- J. Drob, *Obieg informacji w Europie w połowie XVII wieku w świetle drukowanych i rękopiśmiennych gazet w zbiorach watykańskich*, Lublin 1993.
- M. Drozdowski, *Podstawy finansowe działalności państwa w Polsce 1764–1793. Działalność budżetowa sejmu Rzeczypospolitej w czasach Stanisława Augusta Poniatowskiego*, Warszawa–Poznań 1975.
- M.R. Drozdowski, *Religia i Kozaczyzna zaporoska w Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVII wieku*, Warszawa 2008.
- E. Dubas-Urwanowicz, *O nowy kształt Rzeczypospolitej. Kryzys polityczny w państwie w latach 1576–1586*, Warszawa 2013.
- D. Dukwicz, *Czy konfederacja barska była przyczyną pierwszego rozbioru Polski? (Rosja wobec Rzeczypospolitej w latach 1769–1771)*, w: *Konfederacja barska. Jej konteksty i tradycje*, red. A. Buchmann, A. Danilczyk, Warszawa 2010, s. 103–116.
- D. Dukwicz, *Stadnicki Franciszek h. Szreniawa (1742–1810)*, w: *PSB*, t. 41, Warszawa–Kraków 2002, s. 383–386.
- B. Dumowska, *Bartosz Paprocki herbu Jastrzębiec – renesansowy pisarz spod Sierpca. Czasy, człowiek, dzieło*, Sierpc 2015.
- B. Dundulis, *Napoléon et la Lituanie en 1812*, Paris 1940.
- W. Dworzaczek, *Genealogia*, t. 2: *Tablice*, Warszawa 1959.
- W. Dworzaczek, *Paprocki Bartłomiej (Bartosz) h. Jastrzębiec*, w: *PSB*, t. 25, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980, s. 177–180.
- B. Dybaś, *Fortece Rzeczypospolitej. Studium z dziejów fortyfikacji stałych w państwie polsko-litewskim w XVII wieku*, Toruń 1998.
- J. Dygdała, *Polityka informacyjna prymasa Teodora Potockiego w bezkrólewiu 1733 roku*, w: *Rozprawy z dziejów XVIII wieku. Z dziejów komunikacji socjalnej epoki nowożytnej*, red. J. Wojtowicz, Toruń 1993, s. 63–78.
- J. Dygdała, *Saskie próby infiltracji środowisk szlacheckich podczas bezkrólewia 1733 roku*, KH, r. 110, 2003, nr 4, s. 47–70.
- J. Dygdała, *Wstęp, w: Od Augusta Mocnego do Augusta III. Doniesienia z Warszawy Andrzeja Cichockiego z lat 1732–1734*, wyd. J. Dygdała, Warszawa 2016, s. 7–46.

- H. Dymnicka-Wołoszyńska, *Radziwiłł Hieronim Florian h. Tręby (1715–1760)*, w: PSB, t. 30, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987, s. 185–188.
- J. Dziegielewski, *Pokój i wojna w opinii szlachty Rzeczypospolitej czasów Władysława IV*, w: *Kultura. Polityka. Dyplomacja. Studia ofiarowane Jaremi Maciszewskiemu w sześćdziesiątą rocznicę Jego urodzin*, red. A. Bartnicki, Warszawa 1990, s. 131–140.
- A. Ernouf, *Maret, duc de Bassano*, Paris 1884.
- W. Filipczak, *Aktywność sejmikowa regalistów w województwie rawskim w latach 1780–1786*, „Rocznik Łódzki”, t. 57, 2010, s. 11–39.
- W. Filipczak, *Anna z Pocięjów Tyszkiewiczowa, wojewodzina smoleńska. Rola polityczna w czasach Rady Nieustającej*, w: *Kobiety i władza w czasach dawnych*, red. B. Czwojdrak, A.A. Kluczek, Katowice 2015, s. 405–434.
- W. Filipczak, *Ekonomia litewska w polityce sejmikowej Stanisława Augusta po upadku Antoniego Tyzenhauza (1780–1783)*, PNH, r. 5, 2006, nr 1, s. 235–276.
- W. Filipczak, *Rola spraw wojskowo-skarbowych w walce politycznej na sejmie 1786 roku*, AUL FH, z. 49, 1993, s. 49–65.
- W. Filipczak, *Samorząd szlachecki województwa kijowskiego w połowie lat 80. XVIII wieku (1783–1785)*, WSiN, t. 10 (15), 2016, s. 77–97.
- W. Filipczak, *Sejm 1778 roku*, Warszawa 2000.
- W. Filipczak, *Sejmiki ziemi czerskiej 1780–1786*, PNH, r. 9, 2010, nr 1, s. 139–179.
- W. Filipczak, *Stronictwo regalistyczne w województwie kijowskim 1780–1782*, PNH, r. 8, 2009, nr 1, s. 79–104.
- W. Filipczak, *Życie sejmikowe prowincji wielkopolskiej w latach 1780–1786*, Łódź 2012.
- A. Filipczak-Kocur, *Sejm zwyczajny z roku 1629*, Wrocław 1979.
- A. Filipczak-Kocur, *Sejmik sieradzki za Wazów (1587–1668)*, Opole 1989.
- A. Filipczak-Kocur, *Sejmik województwa sieradzkiego wobec problemów skarbowych Rzeczypospolitej w latach 1587–1648*, w: *Kultura. Polityka. Dyplomacja*, red. A. Bartnicki, Warszawa 1990, s. 141–157.
- A. Filipczak-Kocur, *Skarbowość Rzeczypospolitej 1587–1648. Projekty – ustawy – realizacja*, Warszawa 2006.
- A. Filipczak-Kocur, *Wojna smoleńska 1633–1634 w ówczesnych gazetach ulotnych*, w: *Komunikacja i komunikowanie w dawnej Polsce*, red. K. Stepiak, M. Rajewski, Lublin 2008, s. 55–81.
- P. Florek, *Starcie pod Bowskiem 6 lipca 1626 roku: przyczynek do historii zmagañ Rzeczypospolitej ze Szwecją o Inflantę i Kurlandię w XVII wieku*, „Echa Przeszłości”, t. 6, 2005, s. 59–69.
- O. Forst de Battaglia, *Jan Sobieski, król Polski*, tłum. K. Szyzkowska, Warszawa 1983.
- M. Forycki, *Anarchia polska w myśli Oświecenia. Francuski obraz Rzeczypospolitej szlacheckiej u progu czasów stanisławowskich*, Poznań 2004.
- Fragmety pamiętnika opublikowane przez Józefę Śmigielką*, „Dziennik Warszawski”, 1854 (253).
- M. Franz, *Porozumienie cara Fiodora Aleksandrowicza z królem polskim Janem III Sobieskim o pokoju na 15 lat z 1678 roku – dokument petersburski*, CWNHiSAMW, nr 2, 2014, s. 23–42.
- R.I. Frost, *The Polish-Lithuanian Commonwealth and the ‘Military Revolution’*, w: *Selected Essays from the Fiftieth Anniversary International Congress of the Polish Institute of Arts and Sciences of America*, t. 1: *Poland and Europe: Historical Dimensions*, red. M.B. Biskupski, J.S. Pula, Columbia 1993, s. 19–47.
- P. Gawron, *Hetman koronny w systemie ustrojowym Rzeczypospolitej w latach 1518–1646*, Warszawa 2010.
- P. Gawron, *Oddziały autoramentu cudzoziemskiego w Prusach Królewskich i Warmii w dobie wojny z Moskwą za panowania Zygmunta III Wazy (1609–1618)*, w: *Spoleczeństwo a wojsko*, red. I. Dacka-Górzyńska, A. Karpiński, M. Nagielski, Warszawa 2015, s. 39–57.
- P. Gawron, *Udział hetmanów litewskich w przygotowaniu kampanii wojennej na przykładzie zmagañ ze Szwecją w roku 1625*, „Rocznik Lituanistyczny”, t. 1, 2015, s. 83–113.
- P. Gawron, *Wojsko państwowe jako przedmiot fundacji magnatów koronnych: casus Tomasz Zamoyskiego*, w: *Fundator i mecenas. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Białystok 2011, s. 341–360.
- B. Gembarzewski, *Wojsko Polskie. Księstwo Warszawskie 1807–1814*, Warszawa 1912.
- J.A. Gierowski, *Sejmik generalny Księstwa Mazowieckiego na tle ustroju sejmikowego Mazowsza*, Wrocław 1948.
- Z. Gloger, *Geografia historyczna ziem dawnej Polski*, Kraków 1903.
- J. Godechot, *La Révolution française: chronologie commentée 1787–1799*, Paris 1988.
- K. Górski, *Wojna Rzeczypospolitej Polskiej z Szwecją za panowania Zygmunta III-go, od roku 1621-go do 1629-go*, BW, t. 2, 1888, s. 55–84; 234–254; 415–434.
- R.F. Grabowski, *Guzów 5 VII 1607*, Zabrze 2005.
- W. Graczyk, *Stanisław Lubieński. Pasterz, polityk i pisarz, 1574–1640*, Kraków 2005.
- M. Gruszeckij, *Istoria Ukrajini-Rusi. t. 7: Kozac’ki czasi – do roku 1625*, Kijów 1995.
- A. Grześkowiak-Krwawicz, *Regina libertas. Wolność w polskiej myśli politycznej XVIII wieku*, Gdańsk 2006.
- A. Grześkowiak-Krwawicz, *Spór o Ustawę Rządową jako zderzenie dwóch dyskursów politycznych?*, WO, t. 31, 2015, s. 195–211.
- S. Grzybowski, *Henryk Walezy*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985.
- K. Hahn, *Pospolite ruszenie według uchwał sejmikowych ruskich od XV do XVIII w.*, Lwów 1928.
- A.Y. Haran, *Le lys et le globe. Messianisme dynastique et rêve impérial en France aux XVIIe et XVIIIe siècles*, Seyssel 2000.
- S. Herbst, *Gosiewski Aleksander (zm. 1639)*, w: PSB, t. 8, Wrocław–Kraków–Warszawa 1959–1960, s. 339–340.
- S. Herbst, *Wojna inflancka 1600–1602*, wyd. 2, Zabrze 2006.
- M. Horn, *Chronologia i zasięg najazdów tatarskich na ziemię Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1600–1647*, SMHW, t. 8, 1962, cz. 1, s. 3–71.
- L. Hubert, *Adam na Melsztynie i Czekarzewicach Tarło, wojewoda lubelski (Ustęp z czasów Augusta III-go)*, BW, t. 1, 1859, s. 1–36, 434–458, 636–659.

- J. Iwaszkiewicz, *Litwa w roku 1812*, Kraków–Warszawa 1912.
- H. Izdebski, *Kolegialność i jednoosobowość w zarządzie centralnym państwa nowożytnego*, Warszawa 1975.
- N. Jakowenko, *Historia Ukrainy do końca XVIII wieku*, Warszawa 2011.
- N. Jakowenko, *Topos „narodów zjednoczonych” w panegirykach dla książąt Ostrogskich i Zasławskich (u źródeł ukraińskiej tożsamości)*, w: *Druga strona lustra. Z historii wyobrażeń i idei na Ukrainie XVI–XVII wieku*, tłum. K. Kotyńska, red. T. Chynczewska-Hennel, Warszawa 2010, s. 263–305.
- E. Janas, *Konfederacja wojska koronnego w latach 1661–1663*, Lublin 1998.
- K. Jarochoński, *Porwanie Jakuba i Konstantego Sobieskich przez Augusta II na drodze między Olawą a Wrocławiem dnia 27 lutego 1704 roku, w: idem, Opowiadania i studia historyczne*, t. 2, Poznań 1863, s. 70–135.
- T. Jaszczolt, *Kuczynscy herbu Ślepowron linia „kaszelańska”. Materiały genealogiczne z ksiąg metrykalnych i gazet XVII i XVIII w.*, RL TG, t. 3, 2011, s. 59–97.
- L. Jaume, *Le religieux et le politique dans la Révolution française. L'idée de régénération*, Paris 2015.
- A. Jouanna, *Le Prince absolu. Apogée et déclin de l'imaginaire monarchique*, Paris 2014.
- W. Kalinka, *Sejm Czteroletni*, t. 1, Warszawa 1991.
- A. Kalinowska, *Angielskie doniesienia prasowe na temat podróży królewicza Władysława Zygmunta Wazy po Europie, 1624–1625*, KZ-R, nr 2 (68), 2015, s. 123–137.
- A. Kalinowska, *“Wee have tidings out of Polonia”: English Corantos, News Networks, and the Polish-Lithuanian Commonwealth*, w: *News in Early Modern Europe – Currents and Connections*, red. S. Davies, P. Fletcher, Leyden–Boston 2014, s. 41–57.
- A. Kamińska, *Stempkowski (Stępkowski) Józef Gabriel h. Sucheckomnaty*, w: PSB, t. 43, Warszawa–Kraków 2004–2005, s. 385–392.
- A. Kamler, *Edukacja w rodzinie szlacheckiej w XVI wieku, w: Rodzina i gospodarstwo domowe na ziemiach polskich w XV–XX wieku. Struktury demograficzne, społeczne i gospodarcze*, red. C. Kuklo, Warszawa 2008, s. 49–58.
- A. Kamler, *Mecenat edukacyjny senatorów koronnych w XVI wieku, w: Fundator i mecenas. Magnateria Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Białystok 2011, s. 31–41.
- A. Kersten, *Stefan Czarniecki 1599–1665*, Warszawa 1963 (i nast. wyd.).
- R. Kisiel, *Praga 1757*, Warszawa 2003.
- J. Kłoczowski, M. Woźniewski, *Les premières histoires de la Pologne publiées en France à l'occasion de l'élection d'Henri de Valois, w: Henri III et son temps: actes du colloque international du Centre de la Renaissance de Tours (octobre 1989)*, red. R. Sauzet, Paris 1992, s. 103–109.
- B. Kłyszajko, *Wojska prywatne Radziwiłłów nieświeskich w okresie 1719–1762*, niepublikowana dysertacja doktorska, PAN, Warszawa 2016.
- M. Kobierecki, *Walewscy herbu Kolumna w XVII–XVIII wieku. Genealogia. Majętności. Działalność publiczna*, Łódź 2008.
- E. Koczorowski, *Bitwa pod Oliwą*, Gdańsk 1976.
- K. Koehler, *Wolnościowa retoryka w piśmiennictwie konfederacji barskiej*, w: *Konfederacja barska. Jej konteksty i tradycje*, red. A. Buchmann i A. Danilczyk, Warszawa 2010, s. 221–236.
- R. Kołodziej, *Litewski sejmik generalny w Słonimiu na tle sytuacji w Rzeczypospolitej przed sejmem 1685 roku*, „Res Historica”, nr 40, 2015, s. 97–113.
- R. Kołodziej, *„Ostatni wolności naszej klejnot”. Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana III Sobieskiego*, Poznań 2014.
- W. Konopczyński, *Chomiński Franciszek Ksawery h. Lis († 1809)*, w: PSB, t. 3, Kraków 1937, s. 416–417.
- W. Konopczyński, *Chronologia sejmów polskich 1493–1793*, Kraków 1948.
- W. Konopczyński, *Dzieje Polski nowożytnej*, t. 2, Warszawa 1936.
- W. Konopczyński, *Fryderyk Wielki a Polska*, wyd. 2, Poznań 1981.
- W. Konopczyński, *Giżycki Bartłomiej h. Gozdawa (1682–1768)*, w: PSB, t. 8, Wrocław–Kraków–Warszawa 1959–1960, s. 20–21.
- W. Konopczyński, *Historia Polski Nowożytnej*, t. 2, Warszawa 1986.
- W. Konopczyński, *Kazimierz Pułaski. Życiorys*, Kraków 1931.
- W. Konopczyński, *Konfederacja barska*, t. 1–2, Warszawa 1991.
- W. Konopczyński, *Liberum veto*, Kraków 1918.
- W. Konopczyński, *Polska w dobie wojny siedmioletniej*, cz. 1: 1757–1758, Kraków–Warszawa 1909.
- W. Konopczyński, *Przegląd źródeł do konfederacji barskiej*, KH, z. 3, 1934, s. 535–577.
- W. Konopczyński, *Sejm grodzieński 1752*, Lwów 1907.
- T. Korzon, *Odrodzenie w upadku. Wybór pism historycznych*, oprac. M. Serejski, A.F. Grabski, Warszawa 1975.
- T. Korzon, *Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764–1794). Badania historyczne ze stanowiska ekonomicznego i administracyjnego*, t. 3, wyd. 2, Kraków–Warszawa 1897.
- M. Kosman, *Ogniem i mieczem – prawda i legenda*, Poznań 1999.
- S. Kościalkowski, *Antoni Tyzenhauz. Podskarbi nadworny litewski*, t. 1–2, Londyn 1970–1971.
- S. Kot, *Rzeczpospolita Polska w literaturze politycznej Zachodu*, Kraków 1919.
- E. Kotarski, *Gdańska poezja okolicznościowa XVII wieku, w: Barok w polskiej kulturze, literaturze i języku*, red. M. Stepien, S. Urbańczyk, Warszawa–Kraków 1992, s. 89–99.
- H. Kowalska, *Mielecki Mikołaj h. Gryf (zm. 1585)*, w: PSB, t. 20, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975, s. 759–765.
- R. Kozyrski, *Sejmik szlachecki ziemi chełmskiej 1648–1717*, Lublin 2006.
- M. Krajewski, *Dobrzyński słownik biograficzny. Ludzie europejskiego regionu*, Włocławek 2002.
- W. Kreigseisen, *Sejmiki Rzeczypospolitej szlacheckiej w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 1991.
- W. Kreigseisen, *Sejm Rzeczypospolitej szlacheckiej (do 1763 roku). Geneza i kryzys władzy ustawodawczej*, Warszawa 1995.

- P. Kroll, *Kozaczyzna i społeczeństwo ziem południowo-wschodnich Rzeczypospolitej XVI–XVII wieku – wzajemne wpływy i relacje*, w: *Społeczeństwo a wojsko*, red. I. Dacka-Górzyńska, A. Karpiński, M. Nagielski, Warszawa 2015, s. 58–88.
- P. Kroll, *Obrona Smoleńska 1654 r.*, w: *Staropolska sztuka wojenna XV–XVII wieku. Prace ofiarowane Profesorowi Jaremiu Maciszewskiemu*, red. M. Nagielski, Warszawa 2002, s. 151–172.
- Księga pamiątkowa ku czci Profesora dra Wacława Sobieskiego*, t. 1, Kraków 1932.
- L. Kubala, *Wojna moskiewska 1654–1655*, Warszawa 1910.
- M. Kukiel, *Skład narodowy i społeczny wojsk koronnych za Sobieskiego*, w: *Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby*, t. 2, Kraków 1938 s. 431–441.
- M. Kukiel, *Wojna 1812 roku*, t. 1–2, Kraków 1937.
- M. Kukiel, *Zarys historii wojskowości w Polsce*, Kraków 1929.
- L. Kukulski, *Posłowie*, w: M.K. Radziwiłł „Sierotka”, *Podróż do Ziemi Świętej, Syrii i Egiptu 1582–1584*, oprac. L. Kukulski, Warszawa 1962, s. 249–255.
- M. Kunicki-Goldfinger, *Mikołaja Reja obraz idealnej podróży „człowieka poczciwego”*, w: *Gospodarka, kultura, społeczeństwo w dziejach nowożytnych. Studia ofiarowane Pani Profesor Marii Boguckiej*, red. A. Karpiński, E. Opaliński, T. Wiślicz, Warszawa 2010, s. 301–316.
- D. Kupisz, *Wojska powiatowe samorządów Małopolski i Rusi Czerwonej w latach 1572–1717*, Lublin 2008.
- Ł. Kurdybacha, *Poglądy pedagogiczne Szymona Maryckiego*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty”, t. 6, 1963, s. 3–39.
- J. Kwak, *Sejm warszawski 1626 roku*, Opole 1985.
- D. Kwiatkowski, *Aktywność polityczna szlachty dobrzyńskiej na arenie sejmikowej w latach 1764–1793*, „Zapiski Kujawsko-Dobrzyńskie”, t. 18, 2003, s. 13–32.
- A. de La Force, *Le grand Conti*, Paris 1922.
- O. Laskowski, *Jan III Sobieski*, Lwów 1933.
- P.-F. Lebeurier, *Rôle des taxes de l'arrière-ban du baillage d'Evreux en 1562. Avec une introduction sur l'histoire et l'organisation du ban et de l'arrière-ban*, Paris 1861.
- S. Lep'jawkko, *Kozac'ki wini kincja XVI st. w Ukraini*, Czernigów 1997.
- K. Lepszy, *Andrzej Frycz Modrzewski*, Warszawa 1954.
- N. Lerclerq, *La vie politique polonaise au XVIIIe siècle. Les journaux de la Diète de convocation de 1764*, Paris 2010.
- J. Leszczyński, *Rządy Bethlena Gábora na Górnym Śląsku (1620–1624)*, ŚKHS, r. 14, 1959, nr 3, s. 307–351.
- S. Leszczyński, *Potrzeba w Szeremetem, hetmanem moskiewskim i z Kozakami w Roku Pańskim 1660 od Polaków wygrana*, oprac. P. Borek, Kraków 2006.
- B. Leśnodorski, „Łagodna rewolucja” w starciu z despotyzmem, CPH, t. 27, 1975, nr 2, s. 187–195.
- I. Lewandowska-Malec, *Szkoła Rycerska w Paktach Konwentach. Postanowienia i ich realizacja*, w: *Szkoła Rycerska Kadetów Jego Królewskiej Mości i Rzeczypospolitej*, red. W. Bednaruk, K. Jaszczuk, Lublin 2016, s. 13–21.
- A. Lisek, *Działalność polityczna wojewody podlaskiego Michała Józefa Sapiehy i innych przedstawicieli tego Domu w okresie powtórznej elekcji Stanisława Leszczyńskiego w 1733 roku*, w: *Sapiehowie epoki Kodnia i Krasiczyna*, red. K. Stępnik, Lublin 2007, s. 413–428.
- A. Lisek, *Litwini na sejmie elekcyjnym w 1733 roku*, w: *Z dziejów XVII i XVIII wieku. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Michałowi Komaszynskiemu*, red. J. Kwak, Katowice 2007, s. 138–154.
- A. Lisek, *Obóz stanisławowski na Litwie w okresie wojny o tron polski do zawiązania konfederacji wileńskiej (1733–1734)*, „Studia Historyczne”, r. 50, 2007, z. 2, s. 127–141.
- A. Lisek, *Obóz stanisławowski w województwie ruskim w okresie bezkrólestwa i wojny o tron polski w latach 1733–1736*, Kraków 2014.
- A. Lisek, *Postawa Radziwiłłów w okresie przedostatniego bezkrólestwa i w pierwszych miesiącach wojny domowej (1733–1734)*, w: *Radziwiłłowie. Obrazy literackie. Biografie. Świadectwa historyczne*, red. K. Stępnik, Lublin 2003, s. 357–370.
- A. Lisek, *Stanowisko szlachty województwa wołyńskiego wobec wydarzeń w Rzeczypospolitej w latach 1733–1736*, „Rocznik Przemyski”, r. 45, 2009, z. 4, s. 3–27.
- H. Litwin, *Napływ szlachty polskiej na Ukrainę 1569–1648*, Warszawa 2000.
- H. Lulewicz, *Sapieha Jan Stanisław h. Lis (1589–1635)*, w: PSB, t. 34, Wrocław–Warszawa–Kraków 1992–1993, s. 624–629.
- H. Lulewicz, *Sapieha Lew h. Lis (1557–1633)*, w: PSB, t. 35, Warszawa–Kraków 1994, s. 84–104.
- J.A. Lynn, *Wojny Ludwika XIV 1667–1714*, tłum. W. Brillowski, Oświęcim 2015.
- R. Łaszewski, *Mioduski Damazy h. Radwan (ok. 1739–1806)*, w: PSB, t. 21, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976, s. 325–326.
- R. Łaszewski, *Sejm polski w latach 1764–1793. Studium historyczno-prawne*, Warszawa 1973.
- J. Łojek, *Dziennikarze i prasa w Warszawie w XVIII wieku*, Warszawa 1960.
- K. Łopatecki, „Disciplina militaris” w wojskach Rzeczypospolitej do połowy XVII wieku, Białystok 2012.
- K. Łopatecki, *Organizacja, prawo i dyscyplina w polskim i litewskim pospolitym ruszeniu (do połowy XVII wieku)*, Białystok 2013.
- Z. Łotys, *Problem niepodległości w świadomości Polaków epoki stanisławowskiej*, Olsztyn 2005.
- W. Łoziński, *Prawem i lewem. Obyczaje na Czerwonej Rusi w pierwszej połowie XVII wieku*, t. 2: *Wojny prywatne*, Kraków 1957.
- W. Łoziński, *Prawem i lewem. Obyczaje na Rusi Czerwonej w pierwszej połowie XVII wieku*, Warszawa 2005.
- J. Maciszewski, *Korecki Samuel h. Pogonia*, w: PSB, t. 14, Wrocław–Warszawa–Kraków 1968–1969, s. 60–62.
- J. Maciszewski, *Polska a Moskwa 1603–1618. Opinie i stanowiska szlachty polskiej*, Warszawa 1968.

- J. Maciszewski, *Sejm 1607 r. a załamanie się planów reformy państwa*, w: *O naprawę Rzeczypospolitej XVII–XVIII w. Prace ofiarowane Władysławowi Czaplinskiemu w 60 rocznicę urodzin*, red. J. Gierowski i in., Warszawa 1965, s. 37–47.
- J. Maciszewski, *Szlachta polska i jej państwo*, Warszawa 1969.
- A. Macuk, *Polityka rosyjska w Rzeczypospolitej w 1733 roku a kandydatura „Piasta”, „Klio”, t. 29, 2014, nr 2, s. 41–110.*
- G. Majewska, *Szwedzkie elity w XVII i XVIII wieku o Polsce i jej mieszkańcach*, „*Slavica Lundensia*”, vol. 26, 2011, s. 39–60.
- R. Majewski, *Cecora rok 1620*, Warszawa 1970.
- W. Majewski, *Bitwa pod Mątwanami*, SMHW, t. 7, 1961, cz. 1, s. 41–90.
- W. Majewski, J. Teodorczyk, *Wojsko*, w: *Polska w epoce Odrodzenia. Państwo – społeczeństwo – kultura*, red. A. Wyczański, Warszawa 1970, s. 287–330.
- K. Maliszewski, *Obraz świata i Rzeczypospolitej w polskich gazetach rękopiśmiennych z okresu późnego baroku. Studium z dziejów kształtowania się i rozpowszechniania sarmackich stereotypów wiedzy i informacji o „theatrum mundi”*, Toruń 1990.
- T. Mańkowski, *Genealogia sarmatyzmu*, Warszawa 1946.
- M. Markiewicz, *Historia Polski 1492–1795*, wyd. 2, Kraków 2004.
- J. Maroszek, *Znaczenie i funkcje Tykocina w XVII–XVIII w. Magnacka historia miasta „Białostoczyszna”*, t. 6, 1991, nr 4(24), s. 1–5.
- K. Mazur, *W stronę integracji z Koroną. Sejmiki Wołynia i Ukrainy w latach 1569–1648*, Warszawa 2006.
- S. Melchior-Bonnet, *Louis et Marie-Adélaïde de Bourgogne. La vertu et la grace*, Paris 2002.
- J. Michalski, *Plan Czartoryskich naprawy Rzeczypospolitej*, KH, t. 63, 1956, nr 4–5, s. 29–43.
- J. Michalski, *Radziwiłł Karol Stanisław zwany Panie Kochanku h. Trąby (1734–1790)*, w: PSB, t. 30, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987, s. 248–262.
- J. Michalski, *Rousseau i sarmacki republikanizm*, Warszawa 1977.
- J. Michalski, *Sarmacki republikanizm w oczach Francuza. Mably i konfederaci barscy*, Wrocław 1955.
- J. Michalski, *Schyłek konfederacji barskiej*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970.
- J. Michalski, *Sejm w czasach panowania Stanisława Augusta*, w: *Historia sejmiki polskiego*, t. 1: *Do schyłku szlacheckiej Rzeczypospolitej*, red. J. Michalski, Warszawa 1984, s. 350–419.
- J. Michalski, *Sejmiki poselskie 1788 r. (cz. II)*, PH, t. 51, 1960, z. 2, s. 331–367.
- J. Michalski, *Stanisław August Poniatowski*, Warszawa 2009.
- J. Michalski, *Stanisław August. Próba portretu*, WO, t. 2, 1978, s. 61–78.
- J. Michalski, *Zmierzch prokonsula Stackelberga*, w: *Sejm Czteroletni i jego tradycje*, red. J. Kowecki, Warszawa 1991, s. 18–49.
- D. Milewski, *Moldawia między Polską a Turcją. Gospodar Miron Barnowski i jego polityka (1626–1629)*, Oświęcim 2014.
- F. Mincer, *O sprawie przysięgi hetmańskiej na pierwszym sejmie 1654 r.*, w: *O naprawę Rzeczypospolitej XVI–XVIII: prace ofiarowane Władysławowi Czaplinskiemu w 60 rocznicę urodzin*, Warszawa 1965, s. 125–136.
- M. Mirecka, *Monarchy as it should be? British perceptions of Poland-Lithuania in the long seventeenth century*, niepublikowana dysertacja doktorska, St Andrews 2014.
- N. Mitford, *The Sun King*, London 1969.
- H. Mościcki, *Białystok*, Białystok 1933.
- H. Mościcki, *Giedroyc Romuald Tadeusz*, w: PSB, t. 7, Kraków 1948–1958, s. 432–433.
- K. Mrozowska, *Szkoła Rycerska Stanisława Augusta Poniatowskiego (1765–1794)*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1961.
- M. Nagielski, *Chorągwie tatarskie w armii koronnej w II połowie XVII wieku*, w: *Polska – Mazowsze. Dzieje polityczno-militarne, gospodarka i kultura. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Januszowi Szczepańskiemu w 65. rocznicę urodzin i 40-lecie pracy naukowej*, red. A. Koseski, R. Turkowski, Pultusk 2013, s. 375–390.
- M. Nagielski, *Gwardia przyboczna Władysława IV (1632–1648)*, SMHW, t. 27, 1984, s. 113–145.
- M. Nagielski, *Liczebność i organizacja gwardii przybocznej i komputowej za ostatniego Wazy (1648–1668)*, Warszawa 1989.
- M. Nagielski, *Opinia szlachecka o gwardii królewskiej w latach 1632–1668*, KH, t. 92, 1985, nr 3, s. 549–576.
- M. Nagielski, *Pierre de Bryon – pułkownik gwardii dragońskiej Jana Kazimierza Wazy. Przyczynek do karier Francuzów w służbie króla i Rzeczypospolitej*, w: *Primum vivere deinde philosophari. O ludziach czynu w dziejach Europy Środkowej i Wschodniej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Rzońcy z okazji siedemdziesiątych urodzin*, red. M. Białokur, A. Szczepaniak, Toruń 2009, s. 105–120.
- M. Nagielski, *Przeobrażenia w armii koronnej w dobie walk z powstaniem Bohdana Chmielnickiego (1648–1654)*, w: *Między Zachodem a Wschodem. Studia z dziejów Rzeczypospolitej w epoce nowożytnej*, red. J. Staszewski, K. Mikulski, J. Dumanowski, Toruń 2002, s. 308–335.
- M. Nagielski, *Wysiłek mobilizacyjny Rzeczypospolitej w latach 1656–1659*, w: *Rzeczypospolita w latach potopu*, red. J. Muszyńska i J. Wijaczka, Kielce 1996, s. 167–178.
- Z. Naworski, *Sejmik generalny Prus Królewskich 1569–1772. Organizacja i funkcjonowanie na tle systemu zgromadzeń stanowych prowincji*, Toruń 1992.
- D. Nawrot, *Litwa i Napoleon w 1812 roku*, Katowice 2008.
- J. Nosowski, *Polska literatura polemiczno-antyislamista XVI, XVII i XVIII w.*, z. 1: *Wybór tekstów i komentarze*, Warszawa 1974.
- T. Nowak, J. Wimmer, *Dzieje oręża polskiego do roku 1793*, Warszawa 1968.
- M. Nycz, *Geneza reform skarbowych sejmiku niemieckiego. Studium z dziejów skarbowo-wojskowych z lat 1697–1717*, Poznań 1938.

- Obyczaje w Polsce. Od średniowiecza do czasów współczesnych, red. A. Chwalba, Warszawa 2004.
- S. Ochmann, *Sejmy z lat 1615–1616*, Wrocław 1970.
- S. Ochmann-Staniszevska, *Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy. Prawo – doktryna – praktyka*, t. 1, Wrocław 2000.
- K. Olejnik, *Rozwój polskiej myśli wojskowej do końca XVII wieku*, Poznań 1976.
- E. Opaliński, *Kultura polityczna szlachty polskiej w latach 1587–1652. System parlamentarny a społeczeństwo obywatelskie*, Warszawa 1995.
- E. Opaliński, *Sejm srebrnego wieku 1587–1652*, Warszawa 2001.
- J. Orzel, *Edukacja szlachcica – ideały i postulaty w staropolskim piśmiennictwie pedagogicznym*, „Kultura i Edukacja”, nr 2 (81), 2011, s. 60–75.
- H. Palkij, *Sedlnicki Karol Józef Hyacyn*, w: PSB, t. 36, Warszawa–Kraków 1995–1996, s. 144–148.
- W. Pałucki, *Drogi i bezdroża skarbowości polskiej XVI i pierwszej połowy XVII wieku*, Wrocław 1974.
- A. Pawiński, *Rządy sejmikowe w Polsce 1572–1795 na tle stosunków województw kujawskich (1572–1795)*, oprac. H. Olszewski, Warszawa 1978.
- M. Pietruszewicz, *Konstytucje sejmowe wobec konfederacji wojskowych w latach panowania Zygmunta III*, w: *Kultura. Polityka. Dyplomacja. Studia ofiarowane Jaremiu Maciszewskiemu w sześćdziesiątą rocznicę Jego urodzin*, red. A. Bartnicki, Warszawa 1990, s. 293–297.
- J. Pietrzak, *Po Cecerze i podczas wojny chocimskiej. Sejmy z lat 1620 i 1621*, Wrocław 1983.
- S. Piotrowski, *Uchwały podatkowe sejmiku generalnego wiszeńskiego 1572–1772*, Lwów 1932.
- J. Pirożyński, *Z dziejów obiegu informacji w Europie XVI wieku: nowiny z Polski w kolekcji Jana Jakuba Wicka w Zurychu z lat 1560–1587*, Kraków 1995.
- K. Piwarski, *Polityka bałtycka Jana III w latach 1675–1679*, w: *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Dra Wacława Sobieskiego*, t. 1, Kraków 1932, s. 197–265.
- M. Plewczyński, *Sieniawski Mikołaj h. Leliwa*, w: PSB, t. 37, Warszawa–Kraków 1996–1997, s. 123–130.
- S. Plaza, *Sejmiki i zjazdy szlacheckie województw poznańskiego i kaliskiego. Ustrój i funkcjonowanie*, Kraków 1984.
- S. Plaza, *Sejmiki i zjazdy szlacheckie województwa sieradzkiego. Ustrój i funkcjonowanie (1572–1632)*, cz. 1, Warszawa–Kraków 1987.
- Poczet hetmanów Rzeczypospolitej. Hetmani koronni*, red. M. Nagielski, Warszawa 2005.
- M. Podgórzak, *Suchodolski Wojciech Walerian h. Janina*, w: PSB, t. 45, Warszawa–Kraków 2007–2008, s. 303–311.
- L. Podhorodecki, N. Raszba, *Wojna chocimska 1621 roku*, Kraków 1979.
- W. Polak, *O Kreml i Smoleńszczyznę. Polityka Rzeczypospolitej wobec Moskwy w latach 1607–1612*, Toruń 1995.
- J. Poraziński, *Epiphania Poloniae. Orientacje i postawy polityczne szlachty polskiej w dobie wielkiej wojny północnej (1702–1710)*, Toruń 1999.
- J. Poraziński, *Sejm lubelski w 1703 roku i jego miejsce w konfliktach wewnętrznych na początku XVIII wieku*, Warszawa 1988.
- M. Prejs, *Egzotyzm w literaturze staropolskiej. Wybrane problemy*, Warszawa 1999.
- A. Prochaska, *Hetman Stanisław Żółkiewski*, Lwów 1927.
- S. Ptaszycki, *Wiadomość bibliograficzna o rękopisie nieświeskim Kroniki Macieja Strykowskiego*, PL, r. 2, 1903, nr 1, s. 220–246.
- F. Quandt, *Bitwa pod Lovościami 1 października 1756 roku*, Oświęcim 2017.
- A. Rachuba, *Fakcja Lwa Sapiehy – zarys problematyki*, w: *Między Lwowem a Wrocławiem. Księga jubileuszowa Krystyna Matwijowskiego*, red. B. Rok, J. Maroń, Toruń 2006, s. 503–511.
- A. Rachuba, *Obraz działalności publicznej nielubianego bohatera. Uwagi w związku z pracą Arkadiusza Czwołka o Lwie Sapieży*, KH, r. 122, 2015, nr 2, s. 323–346.
- A. Rachuba, *Sapieha Kazimierz Jan Paweł (czasem Jan Kazimierz) h. Lis*, w: PSB, t. 35, Warszawa–Kraków 1994, s. 37–48.
- A. Rachuba, *Sapieha Michał Józef h. Lis (1670–1737)*, w: PSB, t. 35, Warszawa–Kraków 1994, s. 106–110.
- J. Radziszewska, *Maciej Strykowski. Historyk-poeta z epoki Odrodzenia*, Katowice 1978.
- L. Ratajczyk, *Przezwyciężenie kryzysu militarnego Polski przed reformami Sejmu Czteroletniego*, Warszawa 1975.
- L. Ratajczyk, *Rola wojska Rzeczypospolitej w kształtowaniu kultury politycznej okresu Sejmu Czteroletniego*, w: *Dzieje kultury politycznej w Polsce*, red. J. A. Gierowski, Warszawa 1977, s. 101–116.
- N. Ravitch, *The Abbé Fauchet: Romantic Religion During the French Revolution*, „Journal of the American Academy of Religion”, t. 42, 1974, z. 2, s. 247–262.
- D. Rolnik, *Potoccy czasów stanisławowskich (1764–1795) w przekazach pamiętnikarskich*, w: *Ród Potockich w odmęcie historii (XVII–XX w.)*, red. Z. Janeczek, Katowice 2010, s. 105–135.
- I. Rolska, *Firlejowie Leopardzi. Studia nad patronatem i fundacjami artystycznymi w XVI–XVII wieku*, Lublin 2009.
- A. Rosner, *Mniszech Michał Jerzy Wandalin h. własnego (1742–1806)*, w: PSB, t. 21, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976, s. 480–484.
- E. Rostworowski, *Moszczeński Adam h. Nałęcz (1742–1823)*, w: PSB, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 87–91.
- E. Rostworowski, *Ostatni król Rzeczypospolitej. Geneza i upadek Konstytucji 3 maja*, Warszawa 1966.
- E. Rostworowski, *Sprawa aukcji wojska na tle sytuacji politycznej przed Sejmem Czteroletnim*, Warszawa 1957.
- S. Roszak, *Egodokumenty epoki nowożytnej w perspektywie europejskiej*, w: *Z dziejów staropolskiego pamiętnikarstwa. Przekroje i zbliżenia*, red. P. Borek, Kraków 2012, s. 15–29.
- S. Rutkowski, *Zarys dziejów polskiego szkolnictwa wojskowego*, Warszawa 1970.
- R. Ryba, *Literatura staropolska wobec zjawiska niewoli tatarsko-tureckiej. Studia i szkice*, Katowice 2014.

- R. Rybarski, *Skarb i pieniądz za Jana Kazimierza, Michała Korybuta i Jana III*, Warszawa 1939 (Oświęcim 2015).
- R. Rybarski, *Skarbowość Polski w dobie rozbiorów*, Kraków 1937.
- A. Rydzewska-Jakuboszczak, *L'influence française dans les salons polonais au XVIIIe siècle: le cas de Barbara Sanguszkowa*, Paris 2006.
- Rzeczpospolita w oczach podróżników z Francji i Niemiec, red. A. Mikołajewska, W. Zientara, Warszawa 2014.
- J. Rzońca, *Ostatni sejm przed Cecorą (w 1619 r.)*, PBK, z. 20, 1983, s. 5–91.
- P. Sas, *Polityczna kultura ukraińskich kinec' XVI – persza połowina XVII st.*, Kijiw 1998.
- P.M. Sas, *Witoki ukraińskich naciotworennia*, Kijiw 2010.
- B. Sawczyk, *Hetman Jan Tarnowski. Bibliografia*, Tarnów 1997.
- O. Schuster, F.A. Francke, *Geschichte der sächsischen Armee*, t. 2, Leipzig 1885.
- W.A. Serczyk, *Na dalekiej Ukrainie. Dzieje Kozaczyzny do 1648 roku*, Kraków 1984 (i nast. wyd.).
- J. Seredyka, *Nowe poglądy na bitwę ze Szwedami pod Gniewem w 1626 r.*, ZH, t. 34, 1969, z. 2, s. 82–95.
- J. Seredyka, *Polityczne konsekwencje magnackich konfliktów majątkowych dla dziejów dawnej Rzeczypospolitej*, SOTPN WNHS, seria A, nr 12, 1975 (1977), s. 22–27.
- J. Seredyka, *Rzeczpospolita w ostatnich latach panowania Zygmunta III (1629–1632). Zarys wewnętrznych dziejów politycznych*, Opole 1978.
- J. Seredyka, *Sejm w Toruniu w 1626 r.*, Wrocław 1966 (i nast. wyd.).
- J. Seredyka, *Sejm w 1618 roku*, Opole 1988.
- J. Seredyka, *Sejm zawiedzionych nadziei 1627*, Opole 1981.
- J. Seredyka, *Spór o wakanse na sejmie warszawskim 1627 r. (Z dziejów kryzysu sejmowego w Rzeczypospolitej pierwszej połowy XVII w.)*, SOTPN WNHS, seria A, nr 3, 1965 (1967), s. 54–69.
- J. Seredyka, *Wezwanie posilków cesarskich do Polski w 1629 roku*, ZNWSP, nr 14, 1977, s. 87–97.
- J. Seredyka, *Wyplata żołdu armii cesarskiej w Polsce po rozejmie altmarskim 1629–1631*, ŚKHS, t. 31, 1976, nr 2, s. 231–237.
- J. Siedlecki, *Sejmiki szlachty ziemi bielskiej w Brańsku w XVI–XVIII wieku*, PH, t. 80, 1989, nr 2, s. 239–272.
- J. Siemiński, *Polska kultura polityczna wieku XVI*, w: *Kultura staropolska. Praca zbiorowa wydana z okazji Zjazdu im. Jana Kochanowskiego w Krakowie...*, Kraków 1932, s. 119–167.
- J. Sikorski, „Księgi hetmańskie” Stanisława Sarnickiego na tle piśmiennictwa wojskowego w Polsce XVI wieku. Część I, SMHW, t. 12, 1966, cz. 2, s. 3–69; Część II, SMHW, t. 13, 1967, cz. 1, s. 3–62.
- J. Sikorski, *Łaski Stanisław h. Korab, pseud. Walenty Poddany (ok. 1500–1550)*, w: PSB, t. 18, Wrocław–Warszawa–Kraków 1973, s. 253–255.
- M. Skibiński, *Europa a Polska w dobie wojny o sukcesję austriacką w latach 1740–1745*, t. 1, Kraków 1913.
- D. Skorupa, *Stosunki polsko-tatarskie 1595–1623*, Warszawa 2004.
- R. Skowron, *Olivares, Wazowie i Bałtyk. Polska w polityce zagranicznej Hiszpanii w latach 1621–1632*, Kraków 2002.
- R. Skowron, *Pax i Mars. Polsko-hiszpańskie relacje polityczne w latach 1632–1648*, Kraków 2013.
- A. Skrzypietz, *Królewscy synowie – Jakub, Aleksander i Konstanty Sobiescy*, Katowice 2011.
- W. Sobieski, *Pamiętny sejm*, Warszawa 1913.
- W. Sobieski, *Żółkiewski na Kremlu*, Warszawa 1920.
- Z.Z. Socha, *Hiberna. Studium z dziejów skarbowości w dawnej Polsce*, Lwów 1937 (reprint Oświęcim 2016).
- S.M. Sołowjow, *Istoria Rossii s driewniejszych wriemion*, t. 20, Moskwa 1963.
- Z. Spieralski, *Awantury moldawskie*, Warszawa 1961.
- Z. Spieralski, *W sprawie jednej kwestii piśmiennictwa woskowego renesansu (w związku z wypowiedzią Stanisława Herbsta)*, PH, t. 48, 1957, nr 4, s. 771–780.
- „Spisek orleański” w latach 1626–1628, oprac. U. Augustyniak, W. Sokołowski, Warszawa 1990.
- T. Srogosz, *Między wojną a modernizacją. Studia z dziejów kresów południowo-wschodnich Rzeczypospolitej w XVII–XVIII wieku*, Częstochowa 2016.
- T. Srogosz, *Sejmiki województw łęczyckiego i sieradzkiego oraz ziemi wieluńskiej wobec działalności niekarnych oddziałów wojskowych w XVII wieku*, „Varia”, t. 2, 1985, nr 2, s. 16–29.
- T. Srogosz, *Walka stronnictw politycznych na sejmiku województwa kijowskiego w Zytomierzu w 1786 roku*, „Istoricznij Archiw. Naukowi studij”, t. 13, 2014, s. 95–102.
- T. Srogosz, *Żołnierz swawolny. Z dziejów obyczajów armii koronnej w XVII wieku*, Warszawa 2010.
- M. Starzeński, *Na schyłku dni Rzeczypospolitej*, wyd. H. Mościcki, Warszawa 1914.
- A.M. Stasiak, *Patriotyzm w myśli konfederatów barskich*, Lublin 2005.
- I. Stasiewicz-Jasiukowa, *Jean-Jacques Rousseau czy John Locke? Nad traktatem C. Pyrrhysa de Varille*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki”, t. 8, 1999, nr 1 (15), s. 7–14.
- J. Staszewski, *August III Sas*, Wrocław 1989.
- J. Staszewski, *Wiek XVIII w Polsce – próba nowej syntezy*, w: *Między barokiem a oświeceniem. Nowe spojrzenie na czasy saskie*, red. K. Stasiewicz, S. Achremczyk, Olsztyn 1996, s. 7–13.
- A. Stroynowski, *Adam Poniński – marszałek sejmu 1773–1775*, PNAJD ZH, t. 15, 2016, s. 133–154.
- A. Stroynowski, *Bitwa pod Kąpielą. Z królewskich poszukiwań tradycji wojennej*, w: *Między barokiem a oświeceniem. Wielkie bitwy*, red. S. Achremczyk, Olsztyn 2010, s. 103–116.
- A. Stroynowski, *Cele i skutki rozdwojenia sejmiku podolskiego w 1786 roku*, WSiN, t. 8 (13), 2015, s. 99–114.
- A. Stroynowski, *Kultura obrad sejmu Rzeczypospolitej w XVIII wieku*, w: AS, XVIII, t. 1: *Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė: tarp tradicijų ir naujųjų*, red. Ramunė Šmigelskytė–Stukienė, Vilnius 2014, s. 16–34.
- A. Stroynowski, *O oratorstwie politycznym sejmów stanisławowskich*, PNH, r. 5, 2006, nr 1 (9), s. 185–206.
- A. Stroynowski, *Opozycja sejmowa w dobie rządów Rady Nieustającej. Studium z dziejów kultury politycznej*, Łódź 2005.

- A. Stroynowski, *Panegiryki sejmowe marszałka Andrzeja Mokronowskiego*, w: *idem*, „Wieczory sejmowe”. *Studia nad dziejami parlamentaryzmu w epoce stanisławowskiej*, Częstochowa 2013, s. 135–149.
- A. Stroynowski, *Problem oratorstwa sejmowego czasów stanisławowskich*, CTH, t. 1, 2010, s. 79–91.
- A. Stroynowski, *Reforma królewstwu na Sejmie Czteroletnim*, AUL ZNUŁ, seria I, 1979, z. 69.
- A. Stroynowski, *Sklikanne pershaga pry Stanislawu Aÿgustu Panjatojskim sojma ŷ Goradni ŷ 1784 godze*, „Arche”, „Garadzenski milenium”, № 11 za 2014 god, s. 261–263.
- A. Stroynowski, *Sprawa reformy królewstwu w kulturze polskiego Oświecenia*, AUL ZNUŁ, seria I, 1978, z. 8, s. 3–17.
- A. Stroynowski, „Śmierć chwalebna” w propagandzie patriotycznej epoki stanisławowskiej, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, r. 64, 2016, z. 2, s. 239–249.
- A. Stroynowski, *Wołani w epoce stanisławowskiej – pogranicze w centrum Rzeczypospolitej*, w: *Pogranicza. Ludzie pogranicza*, red. W. Brenda, J. Kielbik, Olsztyn 2009, s. 7–27.
- A. Stroynowski, *Zmiany metod walki parlamentarnej w Rzeczypospolitej w XVIII wieku*, w: *Między barokiem a oświeceniem. Parlamentaryzm*, red. B. Krysztopa-Czupryńska, J. Kielbik, Olsztyn 2016, s. 5–16.
- A. Sucheni-Grabowska, *Spolecznosc szlachecka a państwo*, w: *Polska w epoce Odrodzenia*, red. A. Wyczański, Warszawa 1986, s. 13–107.
- B. Suchodolski, *Polska myśl pedagogiczna w okresie Renesansu*, Warszawa 1954.
- J. Sutton, *Wojna o sukcesję polską 1733–1735*, Oświęcim 2015.
- T. Suwara, *Przyczyny i skutki klęski cecorskiej 1620 r.*, Kraków 1930.
- E.A.J. Szabo, *The Seven Years War in Europe, 1756–1763*, Harlow 2008.
- S. Szachno-Romanowicz, *Ibrahim-Beg Strasz, Polak renegat w służbie tureckiej od r. 1551 (zm. w 1571)*, „Collectanea Orientalia”, nr 5, 1934, s. 27–28.
- J.R. Szaflik, *Wieś lubelska w połowie XVII wieku. Problem zniszczeń wojennych i odbudowy*, Lublin 1963.
- Z. Szcząska, *Sąd sejmowy w okresie rządów Rady Nieustającej. Proces barona Juliusa*, PH, t. 62, 1971, nr 3, s. 421–436.
- W. Szerbak, *Dynamika zrostannja czisel'nosti ukrajins'kogo kozactwa do sereini XVII st.*, w: *Nacional'no-wizwol'na wijna ukrajins'kogo narodu sere dini XVII st.: polityka, ideologia, wijs'kowe mistectwo*, Kijiw 1998.
- W. Szerbak, *Ukrajin'ske kozactwo: formuwannja social'nogo stanu. Druga polowina XV–sere dina XVII st.*, Kijiw 2000.
- W. Szczygielski, *Konfederacja barska w Wielkopolsce 1768–1770*, Warszawa 1970.
- W. Szczygielski, *Kuczynski Ignacy h. Ślepowron (ok. 1738–po 1803)*, w: *PSB*, t. 16, Wrocław–Warszawa–Kraków 1971, s. 85–86.
- W. Szczygielski, *Nakwaski Cyprjan h. Prus II (1748–1822)*, w: *PSB*, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 478–479.
- W. Szczygielski, *Początki łagodnej rewolucji*, w: *Pamiętnik XIV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, Łódź 7–10 września 1989 roku. Referaty, komunikaty – sekcje*, Toruń 1993, s. 143–153.
- A. Szelągowski, *O ujście Wisły, wielka wojna pruska*, Warszawa 1905.
- A. Szelągowski, *Śląsk i Polska wobec powstania czeskiego*, Lwów 1904.
- A. Sztachelska-Kokoczek, *Magnackie dobra Jana Klemensa Branickiego*, Białystok 2006.
- K. Śledziński, *Cecora 1620*, Warszawa 2007.
- S. Śreniowski, *Organizacja sejmiku halickiego*, Lwów 1938.
- M. Talić, *Stanowisko sejmików mało- i wielkopolskich wobec spraw podatkowych w pierwszej i na początku drugiej poł. XVII w.*, w: *Studia z dziejów ustroju i skarbowości Rzeczypospolitej w XVII i XVIII w.*, red. K. Matwijowski, AUW, nr 504, Historia 34, Wrocław 1981, s. 67–88.
- J. Tazbir, *Kultura szlachecka w Polsce. Rozkwit – upadek – relikty*, Poznań 2002 (i nast. wyd.).
- J. Tazbir, *Od antemurale do przedmurza, dzieje terminu*, OIRP, t. 29, 1984, s. 167–184.
- J. Tazbir, *Próba określenia kultury szlacheckiej w Polsce przedrozbiorowej*, w: *Tradycje szlacheckie w kulturze polskiej: materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Zespół Psychosocjologii Literatry Instytutu Badań Literackich PAN w dniach 23–24 listopada 1973 r. w Warszawie*, red. Z. Stefanowska, Warszawa 1976, s. 7–34.
- J. Tazbir, *Stosunek do obcych w dobie baroku*, w: *Swojskość i cudzoziemszczyzna w dziejach kultury polskiej*, red. Z. Stefanowska, Warszawa 1973, s. 80–112.
- J. Tazbir, *Wzorce osobowe szlachty polskiej w XVII wieku*, KH, r. 83, 1976, nr 4, s. 784–797.
- J. Tazbir, *Ze studiów nad ksenofobią w Polsce w dobie późnego renesansu*, PH, t. 48, 1957, s. 655–682.
- J. Teodorczyk, *Bitwa pod Gniemem (22.IX–29.IX–I.X.1626). Pierwsza porażka husarii*, SMHW, t. 12, 1966, cz. 2, s. 70–172.
- J. Ternes, *Sejmik chełmski wobec problemów podatkowych Rzeczypospolitej epoki Wazów*, TKHOL PAN, t. 1, 2004, s. 74–92.
- J. Ternes, *Sejmik chełmski za Wazów (1587–1668)*, Lublin 2004.
- K. Thomas, *Religion and the Decline of Magic. Studies in Popular Beliefs in Sixteenth and Seventeenth Century England*, New York 2003.
- D. Tollet, *Philippe Le Masson Dupont défenseur français de la gloire de Jean III Sobieski*, w: *France-Pologne. Contacts, échanges culturels, représentations (fin XVIe-fin XIXe siècle)*, red. J. Dumanowski, M. Figeac, Paris 2016.
- W. Tomkiewicz, *Więzień kardynała*, Warszawa 1957.
- Z. Trawicka, *Sejmik przedkonwokacyjny wiszeński z 3 czerwca 1632 roku*, w: *Studia historyczno-prawne. Prace dedykowane profesorowi Janowi Sere dycy w siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestopięcioletni pracy naukowej*, red. J. Dorobisz, W. Kaczorowski, Opole 2004, s. 315–321.
- Z. Trawicka, *Sejmik województwa sandomierskiego w latach 1572–1696*, Kielce 1985.
- J. Tretiak, *Historia wojny chocimskiej (1621)*, Lwów 1889.

- P. Tyszka, *W cieniu wielkiego kanclerza. Barbara z Tarnowskich Zamoyska*, Warszawa 2015.
- K. Tyszkowski, *Problemy organizacyjno-wojskowe z czasów wojny moskiewskiej Zygmunta III. Materiały i rozważania tymczasowe*, PHW, t. 2, 1930, z. 2, s. 279–293.
- P. Ugniewski, *Media i dyplomacja. „Gazette de France” o sejmie rozbiorowym 1773–1775*, Warszawa 2006.
- M. Ujma, *Sejmik lubelski 1572–1696*, Warszawa 2003.
- M. Ujma, *Stosunek sejmiku lubelskiego do problemów skarbowych w świetle jego uchwał z lat 1572–1696*, ZNWSP, t. 30, 1994, s. 125–147.
- T. Urbański, *Spotkanie Jana III Sobieskiego z Leopoldem pod Szwecatem. Rzut oka na politykę austriacką i francuską wobec Polski w roku 1683–84*, Lwów 1908.
- W. Uruszczyk, *Sejm walny koronny w latach 1506–1540*, Warszawa 1980.
- J. Urwanowicz, „*Pis manibus*”. *Inskrypcje nagrobne rodu Żółkiewskich z XVII wieku*, w: „*Nie wszystkim umrzeć*”. *Pamięć o zmarłych w kulturze staropolskiej*, red. A. Jankowski, A. Klonder, Bydgoszcz 2015, s. 158–178.
- J. Urwanowicz, „*Początek i progres wojny moskiewskiej*”, czyli o Stanisława Żółkiewskiego „*ochocie do usłużenia królowi jęgości i Rzeczypospolitej*”, „*Białostockie Teki Historyczne*”, t. 9, 2011, s. 54–64.
- J. Urwanowicz, *Przed szczytem kariery. Stanisław Żółkiewski na sejmie 1616 roku*, w: *Szlachta polska i jej dziedzictwo: księga na 65 lat prof. dr. hab. Jana Dziegieleńskiego*, red. D. Kuźmina, Warszawa 2013, s. 199–216.
- J. Urwanowicz, *Stanisław Żółkiewski wobec Moskwy – koncepcje i działania, w: Polska wobec wielkich konfliktów w Europie nowożytnej. Z dziejów stosunków międzynarodowych XV–XVIII wieku*, red. R. Skowron, Kraków 2009, s. 49–65.
- J. Urwanowicz, *Wojskowe „sejmiki”. Koła poselskie w wojsku Rzeczypospolitej XVI–XVIII wieku*, Białystok 1996.
- Varia szkolne*, red. B. Gromadzka, Swarzędz 2000.
- M. Wagner, *Korpus oficerski wojska polskiego w drugiej połowie XVII wieku*, Oświęcim 2015.
- M. Wagner, *Projekt reform wojskowych Stanisława Potockiego z 1654 roku*, SMHW, t. 40, 2003, s. 275–281.
- M. Wagner, *W służbie wojny i pokoju. Działalność publiczna Michała Jerzego Czarторыńskiego w latach 1649–1691*, w: *Wobec króla i Rzeczypospolitej. Magnateria w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Kraków 2012, s. 735–756.
- H. Wereszycka, *Mycielski Aleksander h. Dołęga (1723–1818)*, w: *PSB*, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1977, s. 327.
- L.A. Wierzbicki, *Pospolite ruszenie w Polsce w drugiej połowie XVII w.: ostatnie wyprawy z lat 1670–1672*, Lublin 2011.
- M. Wilczek, *Szlachta wielkopolska w obliczu siedemnastowiecznych wojen*. „*Inter arma silent leges*”, w: *Cywilizacja prowincji Rzeczypospolitej szlacheckiej*, red. A. Jankowski, A. Klonder, Bydgoszcz 2004, s. 121–130.
- P. Wilczek, *Literatura polskiego renesansu*, Katowice 2005.
- J. Wimmer, *Historia piechoty polskiej do roku 1864*, Warszawa 1978.
- J. Wimmer, *Materiały do zagadnienia liczebności i organizacji armii koronnej w latach 1655–1660*, SMHW, t. 4, 1958, s. 490–533.
- J. Wimmer, *Materiały do zagadnienia organizacji i liczebności armii koronnej w latach 1648–1655*, SMHW, t. 5, 1960, s. 477–532.
- J. Wimmer, *Materiały do zagadnienia organizacji i liczebności armii koronnej w latach 1660–1667*, SMHW, t. 6, 1960, cz. 1, s. 213–249.
- J. Wimmer, *Piechota polska do 1864 r.*, Warszawa 1978.
- J. Wimmer, *Polacy w walkach na terenie Austrii przed odcięciem Wiednia w 1683*, w: *O nowożytnej Polsce i Europie. Prace ofiarowane Józefowi Andrzejowi Gierowskiemu w 60 rocznicę urodzin*, red. K. Matwijowski, Wrocław 1982.
- J. Wimmer, *Wiedeń 1683. Dzieje kampanii i bitwy*, Warszawa 1983.
- J. Wimmer, *Wojsko i finanse Rzeczypospolitej w czasie wojny ze Szwecją*, w: *Wojna polsko-szwedzka 1655–1660*, red. J. Wimmer, Warszawa 1973, s. 37–52.
- J. Wimmer, *Wojsko i skarb Rzeczypospolitej u schyłku XVI i w pierwszej połowie XVII wieku*, SMHW, t. 14, 1968, cz. 1, s. 3–91.
- J. Wimmer, *Wojsko polskie w drugiej połowie XVII wieku*, Warszawa 1965 (i nast. wyd.).
- D. Wirs'kij, *Riczpospolits'ka istoriografija Ukrainy (XV-seredina XVII st.)*. *Czastina 2 (dodatki)*, Kijiw 2008.
- H. Wisner, *Władysław IV Waza*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1995.
- H. Wisner, *Wojna inflancka 1625–1629*, SMHW, t. 16, 1970, cz. 1, s. 27–93.
- H. Wisner, *Wojsko Wielkiego Księstwa Litewskiego. Czasy Zygmunta III i Władysława IV*, ZNWSP, t. 26, 1988, s. 217–233.
- H. Wisner, *Zygmunt III Waza*, Wrocław 1991 (i nast. wyd.).
- T. Witczak, *Teatr i dramat staropolski w Gdańsku*, Gdańsk 1959.
- A. Witusik, *Młodość Tomasza Zamoyskiego. O wychowaniu i karierze syna magnackiego w Polsce w pierwszej połowie XVII wieku*, Lublin 1977.
- J. Włodarczyk, *Sejmiki łączyskie*, Łódź 1973.
- Z. Wojciechowski, *Zygmunt Stary (1506–1548)*, Warszawa 1979.
- J. Wojtasik, *Ostatnia rozprawa zbrojna z Turkami i Tatarami w 1698 roku*, SMHW, t. 13, 1967, cz. 1, s. 63–127.
- J. Wolff, *Kniazowie litewsko-ruscy od końca XIV wieku*, Warszawa 1895.
- R.W. Wołoszyński, *Polska w opiniach Francuzów w XVIII wieku: Rulhières i jego współcześni*, Warszawa 1964, s. 201–218.
- K.W. Wójcicki, *Samuel książę Korecki*, „*Dzwon literacki*”, t. 1, 1846.
- Z. Wójcik, *Feudalna Rzeczpospolita wobec umowy w Perejasławiu*, KH, t. 61, 1954, nr 3, s. 76–109.
- Z. Wójcik, *Jan Kazimierz Waza*, Wrocław 2004.
- Z. Wójcik, *Jan Sobieski 1629–1696*, Warszawa 1983 (i nast. wyd.).
- Z. Wójcik, *Komar Hieronim h. własnego*, w: *PSB*, t. 13, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968, s. 371–373.

- Z. Wójcik, *Rzeczpospolita wobec Turcji i Rosji 1674–1679. Studium z dziejów polskiej polityki zagranicznej*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976.
- M. Wróblewska, *Wiadomości o Rzeczypospolitej w „Gazette” Renaudota („Gazette de France”) w latach 1668–1673. Typy informacyjne i mechanizmy obiegu informacji*, w: *Komunikacja i komunikowanie w dawnej Polsce*, red. K. Stepniak, M. Rajewski, Lublin 2008, s. 95–103.
- B. Wróblewski, *Problem koekwacji ofiary wieczystej w 1790 roku*, AUL FH, t. 70, 2001, s. 111–131.
- A. Wyczański, *Szlachta polska XVI wieku*, Warszawa 2001.
- L. Wyszczałski, *Teoretyczne i praktyczne próby tworzenia szkolnictwa wojskowego w Rzeczypospolitej*, w: *Szkolnictwo wojskowe I Rzeczypospolitej. 250. rocznica powołania Szkoły Rycerskiej*, red. W. Włodarkiewicz, Warszawa 2015, s. 71–106.
- M. Wyszomirska, J. Dygdała, Antoni Sebastian Dembowski i Jan Beniamin Steinhäuser – różne wersje traktatu „Mémoires sur le Gouvernement de la Pologne” z czasów saskich, WO, t. 31, 2015, s. 163–194.
- M. Wyszomirska, *Z prosaskiej i antystanisławowskiej publicystyki politycznej lat 1734–1736. (Wokół nieznannej twórczości Antoniego S. Dembowskiego)*, KH, r. 118, 2011, nr 3, s. 431–451.
- A. Zajączkowski, *List turecki Sulejmana I do Zygmunta Augusta w ówczesnej transkrypcji i tłumaczeniu polskim z r. 1551*, „Rocznik Orientalistyczny”, t. 12, 1936, s. 91–118.
- A. Zajączkowski, J. Reychman, *Zarys dyplomatyki osmańsko-tureckiej*, Warszawa 1955.
- K. Zawadzki, *Gazety ulotne polskie i Polski dotyczące XVI–XVIII wieku. Bibliografia*, t. 1: 1514–1661, Wrocław 1977, t. 2: 1662–1728, Wrocław 1984.
- Z. Zielińska, *Geneza upadku orientacji rosyjskiej u progu Sejmu Czteroletniego w opinii ambasadora Stackelberga*, WO, t. 15, 1999, s. 57–93.
- Z. Zielińska, *Poniński Kalikst h. Łódzia*, w: PSB, t. 27, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1983, s. 539–541.
- Z. Zielińska, *Sejmy polskie z lat 1764–1786*, w: *Parlamentaryzm w Polsce we współczesnej historiografii*, red. J. Bardach, W. Sudnik, Warszawa 1995, s. 107–116.
- Z. Zielińska, *Stanisław August wobec konfederacji i konfederatów barskich*, w: *Konfederacja barska. Jej konteksty i tradycje*, red. A. Buchmann, A. Danilczyk, Warszawa 2010, s. 117–130.
- Z. Zielińska, *Walka „Familii” o reformę Rzeczypospolitej 1743–1752*, Warszawa 1983.
- K. Zienkowska, *Stanisław August Poniatowski*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2004.
- W. Zientara, *Sarmatia Europiana oder Sarmatia Asiana? Polen in den deutschsprachigen Druckwerken des 17. Jahrhunderts*, Toruń 2001.
- L. Zinkow, *Nad Wisłą, nad Nilem... Starożytny Egipt w piśmiennictwie polskim (do 1914)*, Kraków 2006.
- H. Zins, *Polska w oczach Anglików XIV–XVI wiek*, Lublin 2002.
- A. Ziober, *Jan Stanisław Sapieha – przyjaciel i faworyt Władysława Wazy*, w: *Między barokiem a oświeceniem. Parlamentaryzm*, red. B. Krysztopa-Czupryńska, J. Kiełbik, Olsztyn 2016, s. 70–82.
- A. Ziober, *Korespondencja rodzinna Sapiechów z czasów wyjazdów zagranicznych Jana Stanisława, Kazimierza Leona i Krzysztofa Mikołaja w latach 1627–1630. Wybrane zagadnienia*, w: *Epistolografia w dawnej Rzeczypospolitej*, red. P. Borek, M. Olma, t. 6: *Stulecia XVI–XIX. Nowa perspektywa historyczna i językowa*, Kraków 2015, s. 67–80.
- A. Ziober, *Od autorytetu do szaleństwa – rola Jana Stanisława Sapiehy w rodzinie*, „Wiadomości Historyczne z Wiedzą o Społeczeństwie”, nr 6, 2017, s. 15–19.
- A. Ziober, *Po klęsce pod Walmoją. Korespondencja Lwa Sapiehy z synem Janem Stanisławem z pierwszej połowy 1626 r.*, WSiN, t. 11 (16), 2016, s. 34–47.
- M. Zwierzykowski, *Samorząd sejmikowy województw poznańskiego i kaliskiego w latach 1696–1732*, Poznań 2010.
- R. Żelewski, *Jazłowiecki (Monasterski) Jerzy h. Abdank (przed 1510–1575)*, w: PSB, t. 11, Wrocław–Warszawa–Kraków 1964–1965, s. 121–123.
- D. Żołądź, *Ideaty edukacyjne doby staropolskiej. Stanowe modele i potrzeby edukacyjne szesnastego i siedemnastego wieku*, Warszawa–Poznań 1990.
- D. Żołądź, *Podróże edukacyjne Polaków w XVI i XVII wieku*, w: *Z prac poznańskich historyków wychowania*, red. J. Hellwig, Poznań 1994, s. 29–63.

INDEKS OSÓB

Nazwiska autorów, redaktorów i wydawców opracowań przywołanych w przypisach wyróżniono kursywą.

- Achremczyk Stanisław* 134, 180, 242, 251, 420
Ahmed I 35
Albimontanus Symon, ksiądz 22
Albrecht Hohenzollern 155, 352
Aleksander I Romanow
Aleksander Jagiellończyk 314, 316
Aleksander Wielki 342, 345
Aleksandrowicz Tomasz 264, 265
Aleksandrowska Elżbieta 457
Aleksy Michajłowicz Romanow, car 113–117
Aluntagi, rotmistrz 184
Ankwicz Józef 269, 271
Anna Iwanowa, caryca 443
Anrep Reinhold 151
Anusik Zbigniew 258, 400, 421
Apraksin Stepan 131, 136
Arquien d' Maria Kazimiera, zob. Maria Kazimiera
Arystoteles 342, 345
Askenazy Szymon 282, 421
Aster Heinrich 120, 123, 127
Aubigné Franciszka de, madame de Maintenon 363
August II Mocny Wettin 415, 419, 421, 423, 425, 426, 449
August III, kr. pol. (Fryderyk August II, elektor saski) 122, 123, 125, 127, 128, 130, 133–135, 420, 438, 440
Augustyniak Urszula 231, 390, 400

Badeni Stanisław 255, 263, 274
Bajbuza Tymon 322
Balcerek Mariusz 397
Barabas Dymitr 324, 331
Baranowski Bohdan 21, 25, 29
Baranowski Wojciech, biskup kujawski 80, 81, 147, 148
Barnowski Miron 210
Bartoszewicz Julian 24, 91
Barycz Henryk 341, 342, 352
Batory Stefan 38, 71, 151, 161, 191, 304, 320–322, 326–328, 332, 333
Batory Zygmunt, książę siedmiogrodzki 322
Baudeau Nicolas 44
Bąbel Agnieszka 453
Bednaruk Waldemar 272, 278, 341
Beg Sztrasza Ibrahim Strasz Joachim (Ibrahim bag) 24
Béguin Katia 38
Bélissa Marc 46
Benedict Ruth 17, 23
Berga [Abbé] 42, 43
Berk Jan 216
Berthier Aleksandr 284
Bethlen Gábor, książę Siedmiogrodu 94, 391
Beyrich Rudolf 416
Bêze Teodor de 34
Białokur Marek 224

Biedrzycka Agnieszka 305, 322, 368
Bieliński Franciszek 132, 133
Bieliński Kazimierz 420
Bielowski August 89, 148, 301
Bielska Martyna 422,
Bieniewski Wojciech Dominik 222
Bieńkowski Tadeusz 340
Bierzyński Józef, konfederat barski 458
Bignon Eduard 282, 284
Biron Karol 432–433
Biszping(k) Adam 286
Blomberg Ernest Ewald 224
Blumenstok Alfred 154
Bobiatyński Konrad 202
Bobinin Wasyl, diak, dyplomata moskiewski 113
Bockum-Alten Jan Henryk von 219, 226
Bogdan Danuta 180
Bohomolec Franciszek 448
Boitel Isaure 38
Bolesz Kazimierz, poseł 277
Bondyra Wiesław 76, 179, 195
Boratini Tytus Liwiusz 239, 240
Boratynski, generał lejtnant 426, 427, 432, 433
Bordonove Georges 363
Borecki Hiob, prawosławny metropolita kijowski 330, 331
Borek Piotr 170, 398, 399
Borodawka Jacko Nerodowicz 324, 330
Boysson Karol, porucznik 134
Braniccy, rodzina 417
Branicki Franciszek Ksawery, generał artylerii litewskiej 252, 267
Branicki Jan Klemens 119, 121, 123, 124, 129, 131, 133, 134, 252, 267, 415, 416, 418, 421, 424–426, 434, 435–438, 443, 450
Brechunenko Wiktor (Брехуненко Віктор) 314, 315, 317, 322, 323, 325, 326, 328, 333, 334
Broniarczyk Marcin 340
Browne de Camus Maksymilian Ulysses 127
Brühl Henryk (Heinrich) 123, 127, 128, 133
Bryon Pierre de 224, 226
Buchmann Anna 449
Bucholc W.R. 430
Bucholc-Srogosz Katarzyna 263, 273
Buczyński Stanisław 385
Bulyha-Petrażycki Iwan 321, 335
Burkietowicz Anna 177
Buszkowicz Piotr 237
Butler Jakub, pułkownik 189
Buy de Andrault Franciszek 224
Bychowiec Jan 269
Byliński Janusz 87, 91, 147, 148, 357, 358
Bystron Jan Stanisław 226, 378
Bystry Józef 264–265
Bzicki Andrzej 19

- Cellary Paweł 216
Chachaj Marian 340, 351, 354
 Chelmski Marcján Ścibor 225
 Chlewiński, poseł żmudzki 264
Chłapowski Krzysztof 99, 218, 350
 Chmielnicki Bohdan 38, 193, 196, 197, 213, 218, 228, 307–310, 333, 334
 Chodkiewicz Aleksander 88, 283, 286, 287, 290, 294
 Chodkiewicz Jan Karol 87, 88, 99, 302, 303, 359, 360, 361, 364, 365, 382
 Chodkiewicz Krzysztof, koniuszy litewski 88, 402
 Chodkiewiczowie 88
Chodyła Zbigniew 277
Choińska Małgorzata 427, 428, 443
Choińska-Mika Jolanta 166, 173, 176, 180, 232
Choiseul-Gouffier Zofia 286
 Chojeński Jan 158
Chomętowski Władysław 97, 375
 Chomiński Franciszek Ksawery 274
Chorążyczewski Waldemar 398
Chowaniec Czesław 373
 Chrapowicki Antoni 283
 Chreptowicz Joachim 251
 Chrzastowski Adam 134
Chwałba Andrzej 377
Chynczewska-Hennel Teresa 52, 314, 317, 318, 329, 330
Ciara Stefan 394
 Cichocki Andrzej 419, 421, 425, 432–434, 436, 438, 439
 Ciecierski Balcer (Baltazar) 417, 420, 424, 425, 429, 433–435, 439, 441, 442
Ciesielski Tomasz 121, 128, 129, 131, 134–136, 195, 216, 422, 423, 429, 432, 436
Cieslak Edmund 421, 426, 442
 Commendone Giovanni 160
 Cornette Joël 42
Cwer Andrzej 341
Cynarski Stanisław 226
 Cyrus 343
 Czaadajew Iwan Iwanowicz, dyplomata moskiewski 109, 117
 Czacki Feliks 257
 Czacki Michał 276
Czapliński Władysław 82, 196, 340, 359, 360, 364, 367, 373, 378, 382
 Czapski Piotr Jan 422
 Czapski Stanisław 286
 Czapski Tomasz 422
 Czapski Walenty 254
 Czarnecki Franciszek 439
 Czarnecki Jan Antoni 419–424, 426
Czarniecka Anna 232
 Czartoryscy, rodzina 43, 253
 Czartoryski Adam Kazimierz 274
 Czartoryski August Aleksander 249, 443
 Czartoryski Józef 247
 Czartoryski Michał Fryderyk 254
 Czartoryski Michał Jerzy 104, 105, 107, 108, 110, 113, 114, 116, 117
 Czartoryski Stanisław 259
 Czartoryski Teodor 259
Czerkas Boris (Чепкас Бопус) 315, 316, 320
 Czermiński Jan 214
 Czetwertyński Janusz 246
Czubek Jan 282
Czwojdrak Bożena 275
Czwolek Arkadiusz 397, 400–406, 408, 410–412
 D'Avity Pierre d' 37–39
Dacka-Górzyńska Iwona M. 52, 183, 314, 319, 422
Dalairac François-Paulin 30, 63
 Dangeau markiz de, właśc. Philippe de Courcillon 363
Danilczyk Adam 264, 274, 279, 449
 Daniłowicz Jan 328
 Daniłowicz Mikołaj 382–383
 Danysz Antoni 342–343
 Darcy Robert, lord Holderness 127
Darowski Adam 131
 Darowski Szymon 276
 Daszkiewicz Ignacy 277–279
 Daszkowicz Ostafii, starosta kaniowski i czerkaski 323
 Dąbrowski Otto 371
 Deboli Augustyn 274
Delumeau Jean 17, 29, 30
 Dembiński Stanisław 271
Dembowski Antoni Sebastian 42, 415, 434, 438
 Denhoff Gerard 186, 187
 Denhoff Magnus Ernest 187
Derelkowski Andrzej 166
 Diotallevi Francesco 363
Długos Józef 88, 340, 361, 378, 382
Dobrowolska Wanda 85, 92, 94, 101
Dobrzycki Jerzy 340
Dolański Dariusz 452
 Dombach, major w wojsku pruskim 364
Dorn Günter 127
Dorobisz Janusz 145, 146, 210, 332, 386, 390
 Doroszenko Michał 313, 321, 328, 334
 Drewitz (Drewicz) Iwan, generał rosyjski 450
 Drewnowski Florian 276
Drozdowski Mariusz Robert 246, 247, 250, 314, 329
 Druszkiewicz Stanisław Zygmunt 308
 Drzewicczy, ród 385
 Drzewicki Jan 385
 Drzewicki Maciej 351
Dubas-Urwanowicz Ewa 115, 145, 161, 332, 340, 382, 417
Dukwicz Dorota 270, 449
Dumanowski Jarosław 37, 218
Dumowska Bogumiła 348
Dunin-Borkowski Jerzy 416
Dunin-Wąsowicz Mieczysław 416
Dundulis Bronius 285–287, 289, 290
 Duperron de Castéra Louis-Adrien 42
Dupont Philippe 57, 58, 60, 373
Dworczak Włodzimierz 20, 71, 85, 179
Dybaś Bogusław 66, 317, 397
Dydała Jerzy 42, 416, 417, 419, 421, 449

- Dymitr I Samozwaniec, car moskiewski 73, 148
Dymnicka-Woloszyńska Hanna 134
 Dzierżek Józef 420, 431, 434, 443
 Dzierżek Krzysztof 23
 Dzierżogowski Mikołaj 153
Diegielewski Jan 165, 167, 309
- Eliasz Aleksander 92
 Emmanuel I, król 352
Engelmann Joachim 127
 Epaminondas 343
 Eperyszy Antoni 430, 431
Ernouf Alfred 284, 285
- Fabry Gabriel* 284, 285, 290
 Farensbach Jerzy, pułkownik 182
 Farensbach Wolmar 94, 97
 Ferdynand I Habsburg 354
 Ferdynand II Habsburg 94
 Ferdynand III 370
Ferenc Marek 346, 377
 Feuillet de Conches Félix-Sébastien 363
 Figeac Michel 36
 Filaret 148
 Filip IV 370
 Filip V, zwany Macedońskim 343
Filipczak-Kocur Anna 55, 166, 177, 180, 185, 193, 199,
 202–203, 208, 231, 332, 397, 405
Filipczak Witold 265–268, 270–273, 275–279, 364
 Fiodor III Aleksiejewicz Romanow 106, 107, 114–116,
 237
- Firlej Andrzej, kasztelan radomski 80
 Firlej Henryk 361
 Firlej Mikołaj 350, 351
 Fiszer Stanisław 287
Fiszerowa Wirydianna 295
 Flemming Jan Jerzy 423
Florek Piotr 400
Florja Boris (Флоря Борис) 324
Fokt Krzysztof 196
Forst de Battaglia Otto 88, 373, 374
 Forycki Maciej 44
 Franciszek I 349
Francke Friedrich August 120, 123, 127, 128
 Frankenberk (Frankenberg) Balcer 213
 Frąckiewicz Radziwiński Kazimierz 185
Franz Maciej 117
 Fredro Jakub Maksymilian 211
Frost Robert I. 40, 42
 Fryderyk August II 420, 423
 Fryderyk II Hohenzollern 125, 127, 130–132, 135,
 136, 245
 Fryderyk Jagiellończyk 351
 Fryderyk Wilhelm 103
 Fryderyk Wilhelm II 119, 121, 123, 124, 245
- Gadomski Józef 255
 Galiński, b. imienia 402
 Gallas Maciej 370
 Gamrat Piotr 158
 Garczyński Stefan 248
 Garran Jean-Philippe 47
- Gawron Przemysław* 143–145, 149, 183, 332, 382,
 383, 400
 Gazi II Girej, cham krymski 333, 387
Gąsiorowski Antoni 200, 218, 350, 415
 Gąssowski Jakub 429
Gembarzewski Bronisław 287
 Gembicki Wawrzyniec 88, 94, 358, 380, 385
 Georgiewicz Bartłomiej 27, 28
 Giedroyc Romuald 283–286
 Gielgud Antoni 286
Gierowski Józef Andrzej 196, 244, 371
Gieszczyński Witold 121
 Giżycki Bartłomiej, kasztelan wyszogrodzki 454
 Giżycki Kajetan 269, 271
Głoger Zygmunt 415, 422, 435
 Głuski Józef 269, 272
Gmiterek Henryk 76, 179, 195
 Gniński Jan 220
 Godechot Jacques 48
 Golcz Sebald (Ewald), kapitan 182
 Golski Jan, kasztelan halicki 74
 Golski Stanisław, wojewoda ruski 75
Gołębiowski Seweryn 379
Gołubew Stepan (Тонубев Стенан) 334
 Gomoliński Ignacy 264
 Gomoliński Jan 200
 Gorzkowski Marcin 200
 Gosiewski Aleksander Korwin 368, 400, 401, 403,
 404, 408–412
 Gostomski Hieronim, wojewoda poznański 80, 82
 Gostomski Tomasz, wojewoda mazowiecki 80
 Goulart Simon 34
Górski Konstanty 397
 Górski Łukasz 216
 Grabiński Jarosz 200
Grabowska-Kumiczuk Agata 453
 Grabowski Adam Stanisław 256
 Grabowski Piotr 18
 Grabowski Stefan 283, 285, 291–295
Graczyk Waldemar 388
 Grandi, kapitan 224
 Granowski Michał 278
 Grazziani Kacper 94, 95, 100
 Grodzicki Krzysztof 308
Grodzicki Stanisław 155, 160, 196
 Grodzki Szymon 438
Gruszeński Michajło (Грушевський Михайло) 321,
 323
Grzeskowiak-Krwawicz Anna 45, 131, 454
Grzybowski Konstanty 346
Grzybowski Stanisław 354, 362
 Guldenstern Jan, kapitan 182
Gurbik Andrej 317
Gurowski Aleksander 250
 Gustaw II Adolf, król Szwecji 367, 386, 387, 399–401,
 410
- Habsburgowie 94, 237, 367, 370
Hahn Kazimierz 199, 201
Handelsman Marceli 282
 Haran Alexandre Y. 36, 38

- Hejnosz Wojciech* 202
Helcel Antoni Zygmunt 229
 Hellwig Jan 339
 Henryk VIII 349
 Henryk Walezy, kr. pol. 33, 362
Herbst Stanisław 182, 352, 408
Hernas Czesław 18
 Hogendorp Dirk van 284–286, 295
 Hornostaj Ostafi, starosta czerkaski 315
 Hornowski Aleksander 420
 Horwat Kasper, rotmistrz 190
 Hubert Leopold 428
 Hulewicz Benedykt 247

 Iskander pasza 91–93, 95, 96
 Iwanow Larian, diak dumski, dyplomata moskiewski 113
 Iwanowski Aleksander 204
Iwaszkiewicz Janusz 281, 285, 286, 289, 290
 Iwonia, gospodar moldawski 100
Izdebski Hubert 360

Jablkowski Józef 264, 265
Jabłonowski Aleksander 313, 315
 Jabłonowski Antoni 420
 Jabłonowski Jan Stanisław 373–375
 Jackowski Jan 200
 Jagiellonowie, rodzina 153, 154, 161
Jakowenko Natalia 314, 317
Jakuboszczak-Rydzewska Agnieszka 43
 Jakub Ludwik Sobieski, królewicz pol. 151, 239, 304, 318, 324, 358, 360–362, 364, 365, 367, 371–375
 Jan II Kazimierz Waza, kr. pol. 193, 197, 198, 207, 223–225, 227, 241, 259, 368–370
 Jan III Sobieski, kr. pol. 36, 57, 60, 103–107, 109, 111, 113–117, 222, 226, 229, 232–235, 237, 239, 241, 371–375
 Jandolołowicz Marek 455
Janeczek Zdzisław 450
 Janiszewski Jakub 277
Jankowski Aleksander 151, 171
 Jarochoowski Kazimierz 375
Jaszczolt Tomasz 431
Jaszczuk Kamil 341
Jaume Lucien 48
 Jaworski Bazyli 217
 Jazłowiecki Jerzy 350, 353
 Jefimow, przystaw posłów polskich w 1678 roku 111, 112
 Jelec Teofil 329
Jemiolowski Mikołaj 309
Jezierski Jacek 298
 Jędrkiewicz Edwin 343
 Joachim (Iwan Sawiołow), patriarcha moskiewski 116
Jouanna Arlette 39
 Jovius Paul (Paulo Giovio) 351, 352
 Juliusz Karol 264
 Juliusz Cezar 342
Jurgaitis Robertas 244
Jurkowski Jan 18
 Justynian I Wielki 26

Kaczorowski Włodzimierz 91, 210, 357–358, 390
Kalinka Walerian 258
Kalinowska Anna 54, 55, 367
 Kamieniecki Jan 350
 Kamieniecki Marcin 350
 Kamieniecki Mikołaj 350, 352
Kamińska Agnieszka 267
Kamler Anna 340
 Kamieński Józef 429
 Kantemir, gospodar moldawski 374
 Karnkowski Stanisław 19
 Karol Ferdynand Waza, królewicz pol. 228
 Karol V Leopold Lotaryński 155
 Karol X Gustaw 12, 51, 62, 193, 194, 201, 310
Karpiński Andrzej 183, 264, 314, 319, 340, 422
Karplukówna Maria 18
 Karwowski Paweł 257, 258, 439–442
Kasperek Norbert 121
 Katarzyna II, caryca Rosji 449, 459
 Kazanowski Adam 228–229
 Kazanowski Marcin 96, 360
 Kazanowski Stanisław 359
 Kazimierz Jagiellończyk 350
 Kątski Marcin 373
Kersten Adam 195
 Keyserling Herman Karol 441, 442
Kielbik Jerzy 249, 255, 399
 Kielczewski Stanisław 130
 Kinzing Fabian 216
Kisiel Robert 127
 Kiszka Janusz 410
Kitowicz Jędrzej (Andrzej) 126, 127, 133
Klonder Andrzej 151, 171
 Klonowicz Sebastian Fabian 19
Kluczek Agata A. 275
 Kluczycki Franciszek 371
 Kłoczowski Jerzy 34
Kłyszewko Bernard 134, 135
 Kmita Piotr 158
 Kobielski Florian 204
Kobierecki Michał 265
 Kobierzycki Stanisław 91, 357, 358, 360, 361, 364–367
 Kochanowski Jan 165, 354
 Kochowski Wespazjan 373
Koczorowski Eugeniusz 397
Koehler Krzysztof 460
 Kolasa Jan 359
Kołodziej Robert 233, 237, 332
 Komar Hieronim 109, 111, 112, 117
 Komarzewski Jan 273
Komaszyński Michał 423
 Komorowski Adam Ignacy 126
 Komorowski Józef 264, 269
 Konaszewicz-Sahajdaczny Piotr 319, 324, 325, 329, 330, 331
 Kondeusz 38
 Koniecpolski Jan 202
 Koniecpolski Stanisław, wojewoda sandomierski, hetman polny koronny 95, 97, 99, 185, 208, 305, 306, 322, 331, 334, 368, 386, 387, 388, 393

- Konopczyński Władysław* 120–129, 131–133, 135, 137, 243, 248, 249, 253, 255, 258, 274, 447, 454, 455, 457, 456
- Konopka Jan 283
- Konstantyn I Wielki 26
- Kończca Bohdan 328
- Kopeć Józef 283
- Kopyciński Szymon 392
- Korecka Anna 92
- Korecka Katarzyna z Mohylów 94
- Korecki Jan Karol 86
- Korecki Joachim 86
- Korecki Karol Samuel 14, 85–101
- Korff Mikołaj, kapitan 182
- Koralko Miroslaw* 345
- Korzon Tadeusz* 243, 247, 258
- Koseski Adam* 223
- Kosielski Józef 283
- Kosiński Krzysztof 300, 324
- Kosman Marceli* 300
- Kosmowski Kasper 410
- Kossakowski Józef 131, 283
- Kossakowski Szymon 450
- Kossobudzki Adam, kasztelan wyszogrodzki 80
- Kossowski Roch 268
- Kossowski Wawrzyniec 417
- Koszka Samoil 321, 322
- Kościalkowski Stanisław* 264, 274, 278
- Kot Stanisław* 52, 54
- Kotarski Edmund* 373
- Kotlubaj Edward* 304, 305
- Kowalec Taras (Ковалець Тарас)* 320
- Kowalska Halina* 354
- Kozłowski Tadeusz 269–270
- Kozyński Robert* 231
- Krajewski Marek* 91, 357
- Krajewski Miroslaw* 20
- [Kramkowski] Antoni 434
- Krasicki Ignacy* 257
- Krasicki Stanisław 257
- Kraśniński Michał Hieronim, podkomorzy różański 454, 457, 458
- Kraśniński Stanisław 147
- Krasnodębski Jan 425
- Kraszewski Jan 250, 251
- Kraszewski Józef Ignacy 19
- Kreczelnikow Paweł, generał rosyjski 454, 455
- Kretkowski Jakub Zygmunt 264
- Kriegseisen Wojciech* 177, 180, 248
- Krip'jakewicz Iwan (Крип'якевич Иван)* 319, 321
- Kroll Piotr* 202, 319, 320, 324, 326, 328
- Kromer Marcin 153
- Kruszewski Paweł 417, 419, 428, 431, 434, 443
- Kryski Feliks 147, 148
- Krysztopa-Czupryńska Barbara* 255, 399
- Krzeczowicz 383
- Krzycki Andrzej 158
- Krzyczewski, b. imienia 407
- Kubala Ludwik* 193
- Kubala M. 87
- Kuckowicz Iwan 334, 336
- Kuczyńska Marianna 431
- Kuczyński Ignacy 277
- Kuczyński Jan 420
- Kuczyński Kazimierz 417, 427, 443
- Kuczyński Marcin 417, 419, 420, 429, 442
- Kuczyński Mikołaj 420, 429, 431, 434, 439, 442
- Kuczyński Wiktorzyn 420, 423, 425, 426, 429–431, 434–436, 439, 440
- Kukiel Marian* 229, 289, 351
- Kuklo Cezary* 340
- Kukulski Leszek* 19, 23, 222, 226, 371
- Kunicki-Goldfinger Marek* 340
- Kupczewska Marta* 329
- Kupisz Dariusz* 89, 214
- Kurdwanowski Jan Placyd 264
- Kurdwanowski Kajetan 252
- Kurdybacha Łukasz* 340, 342
- Kurosz Stanisław 211
- Kurowicki Aleksander 439
- Kurzeniecki Ignacy 251
- Kutrzeba Stanisław* 94, 179, 229
- Kuzmina Dariusz* 143
- Kwak Jan* 397, 400, 423
- Kwiatkowski Dariusz* 277
- Kwiecień Marcin* 196
- La Force Auguste de 363
- La Trémoille Marie-Anne de, princess des Ursines 363
- Lacy (Lascy) Piotr 421, 422, 424, 426, 432, 433, 437
- Lambert 132, 133
- Lamprecht J. 134
- Laskowski Otto* 374
- Lasocki Roch 268, 278
- Lassota von Steblau Erich 333
- Le Laboureur Jean 38–39, 46
- Learmont Peter, pułkownik 190
- Lehwaldt Hans (Johann) von 121, 133, 134
- Lengnich Gottfried* 179, 183–185, 189
- Leon X (Giovanni di Lorenzo de' Medici), papież 155
- Leopold I 371
- Lep'jawk Sergij (Леп'якво Сергій)* 318, 320, 322, 325, 327
- Lepszeni (Lepszenyi), b. imienia, rotmistrz 190
- Lepszy Kazimierz* 344
- Lerclerq Natacha* 44
- Leski Wojciech 253
- Leszczyński Antoni 425
- Leszczyński J.* 62, 94
- Leszczyński Rafał 94, 385
- Leszczyński Samuel 170
- Leszczyński Stanisław 33, 415–420, 422, 424, 425, 430–432, 435, 437–440, 442–445
- Leszczyński Wacław 388
- Leszczyński Wacław, kanclerz wielki koronny 187
- Leszkwan (Lessgewang) Teodor 216
- Leśniak Franciszek 354
- Leśnodorski Bogusław* 246
- Lewandowska-Malec Izabela* 341
- Lewinówna Zofia* 126

- Lindenrot Daniel 221
 Linguet Simon-Nicolas-Henri 44
Lipiński Waclaw 332
 Lipski Adam 382, 384, 385, 392
 Lipski Andrzej 143, 387, 392
 Lipski Jan 388
 Lipski Tadeusz 453
Lisek Adam 417–421, 423, 428, 429, 434
 Litwyn Mychajłon 313
 Lizander 343
 Lizogub Semen Jefimonowicz 426
 Logoss don diego de Villa 216
 Löwenwold Karol Gustaw 419
 Lubecki Karol 283
 Lubelczyk Andrzej 18
 Lubomirski Jerzy 62, 221, 225, 365
 Lubomirski Michał 277
 Lubomirski Stanisław 379–381, 387, 388, 391, 392, 394
 Lubomirski Stanisław, podczaszy koronny do 1628, wojewoda ruski 185, 272, 278
 Lubrasa (Liuberas) Johanna Ludwiga 425
 Ludwik Burbon (W. Delfin), delfin Francji 362
 Ludwik Józef Burbon, diuk de Venolôme 363
 Ludwik XIII, zwany Sprawiedliwym 40
 Ludwik XIV Burbon 38, 40, 103, 106, 362, 363
 Ludwik XVI 40
 Ludwika Maria Gonzaga, księżna de Neveres, król. pol.
Lulewicz Henryk 309, 400–403, 411
- Łappa Antoni 283
 Łaski Jan 153
 Łaski Stanisław 348–349, 350, 352
 Łaszewski Ryszard 248, 258, 277
 Łoboda Hryhory 301
 Łojek Jerzy 448
 Łopaciński Jan Dominik 126
 Łopatecki Karol 200, 201, 341, 400
Łoś Feliks Antoni 264–266
 Łoś Jakub 310
 Łotys Zbigniew 457
 Łoziński Władysław 98, 176
 Łubieński Maciej, biskup 385, 402
 Łubieński Stanisław 388, 389, 402
 Łuskina Stefan 449
- Mably Gabriel Bonnot de 44, 46
Maciejewski Janusz 453
 Maciejowski Bernard, kardynał i prymas 71, 80, 182
Maciszewski Jarema 82, 85, 86, 93, 146, 146, 165, 202, 359, 378
Macuk Andriej 415
 Mahomet 19, 26
Majewska Gabriela 59
Majewski Andrzej 325
Majewski Ryszard 95–96
Majewski Wiesław 226, 351
Maliszewski Kazimierz 371, 448, 461
 Małachowski Antoni 121, 134, 264, 271
 Małachowski Jan 124, 125, 259
Mańkowski Tadeusz 257
- Maret Hugues, książę Bassano 282, 284, 285, 286, 289, 290, 294
 Maria Kazimiera (D'Arquien Maria Kazimiera) 371, 374
 Maria Teresa 123, 126, 131
Markiewicz Mariusz 246
 Markowski [Józef] 439
Maroń Jerzy 408
Maroszek Józef 423, 427
 Marschal de Biberstein Karol 120
 Martelli Francesco, nuncjusz papieski 104
 Marycjusz z Pilzna Szymon 340–345, 348, 350, 352
 Maskiewicz Samuel 87, 89, 91, 94
 Massalski Ignacy 250
Matuszewicz Marcin 258, 436
Matuszewska Przemysława 126
Matwijowski Krystyn 231, 340, 371, 408
 Mazarini Jules 38
Mazur Karol 87, 167, 180
 Mehmed III Gerej, chan krymski 64, 387
 Melchior-Bonnet Sabine 363
 Męciński Wojciech 244
 Miaskowski Wojciech 213
 Miączyński August 276
 Miączyński Kajetan 257
Michalski Jerzy 44, 245, 246–249, 258, 271, 457, 459
 Michał Waleczny, hospodar wołoski i moldawski 322
Michałowski Jakub 229
 Michałowski Melchior 382, 392
Micik Jurij (Мушук Юрui) 322, 330
 Mielecki Mikołaj 350, 354
Mierzwa Edward 80, 81
 Mikuć Jerzy Antoni 434
Mikulski Krzysztof 218
Milewski Dariusz 54, 57, 210, 373
 Millet Jean 222
Mincer Franciszek 196
 Mioduski Damazy 277
 Mioduszewski Florian 425
 Mioduszewski Krzysztof 425, 426
Mitford Nancy 363
 Mniszech Jerzy August, marszałek nadworny koronny 128
 Mniszech Józef 436
 Mniszech Michał Wandalin 251
 Mniszek Piotr 217
 Modrzewski Frycz Andrzej 153, 340, 344, 345, 348, 350, 354, 355
 Mogielnicki Józef 129
 Mohl Fryderyk 216
 Mohylanka Katarzyna 89
 Mohylanka Maria 88
 Mohylanka Regina 88
 Mohyla Aleksander 90
 Mohyla Elżbieta 89, 91
 Mohyla Gabriel 89, 92, 94, 100
 Mohyla Jeremi 87–89
 Mohyla Konstanty 88
 Mohyla Michał 88
 Mohyla Piotr 331

- Mohyla Szymon 89
Mohylowie 89, 90–93, 100, 101
Mokronowski Andrzej 129, 243, 275
Moniuszko Ignacy 293
Montagne de la, b. imienia, kapitan 185
Montluc Jean de 34–35
Morawski Kazimierz 375
Morawski, konfederat barski 450
Morstin Jan Andrzej 237, 238
Moskorzowski Jan 211
Moszczeński Adam, poseł kaliski 273, 274
Moszczeński Andrzej 255, 256
Moszczeński Wojciech 252, 264, 266, 269, 276
Moszczyński, konfederat barski 450
Mościcki Henryk 284, 416, 421
Mrozowska Kamila 263
Murad III 26
Murray Dawid, wicehrabia Stormont 127
Muszyńska Jadwiga 219
Mycielski Aleksander 275
Myszkowski Zygmunt, marszałek wielki koronny 80
- Nabiela Ludwik* 113
Nagielski Miroslaw 180, 183, 202, 208, 213, 216, 218, 219, 223–225, 264, 319, 350, 368, 422
Nagłowski Antoni Felician 457
Nakwaski Cyprian 277
Nalewajko Semen (Semerin) 301
Napoleon Bonaparte 281–291, 295
Narbutt Józef 269
Naworski Zbigniew 180
Nawrot Dariusz 281, 287, 293, 295
Niemcewicz Julian Ursyn 97, 247, 320, 372
Niemira Karol Józef 420, 431
Niesiołowski Franciszek Ksawery 283–286
Nosarzeski Michał 432
Nosowski Jerzy 27
Nowak Tadeusz Marian 351, 400
Nowak-Dłużewski Juliusz 227
Noyers de Piotr 55, 113
Nycz Michał 244
- Obuchowicz Filip 202
Obuchowicz Filip Kazimierz 309
Obuchowicz Ksawery 286
Obuchowicz Michał 309
Obuchowicz Teodor 309
Ochmann-Staniszevska Stefania 87, 144, 145, 149, 197, 203, 224
Ochmański Jerzy 320
Odojewski Jakow Nikitycz, namiestnik astrachański, dyplomata moskiewski 112
Odojewski Nikita Iwanowicz, bojarzyn, namiestnik nowogrodzki, książę, dyplomata moskiewski 112
Ogiński, b. imienia 410
Ogiński Marcjjan 435
Ogiński Marcjjan Aleksander 108
Ogiński Michał Kazimierz, hetman wielki litewski 274, 452
Ohryzko Jozafat 145, 244, 264
- Okęcki Antoni Onufry 257, 264
Oktawian August 343
Olejnik Karol 347, 354
Oleszko Fedor 331
Oleśnicki Piotr 379, 386
Olgędzki, poseł wołkowsky 274
Olma Marcelli 399
Olszewski Henryk 166, 180
Olszowski Andrzej 38
Ołdakowski Franciszek 425, 429
Opaliński Andrzej, sekretarz wielki koronny 143, 182
Opaliński Edward 200, 340–342
Opaliński Łukasz, marszałek nadworny koronny 388
Orłowski 216
Oryszowski Jan 327
Orzechowski Stanisław 18, 20
Orzeł Joanna 340
Oskierka Michał Stanisław 132
Osman II, sułtan 97, 331
Ossolińscy 418
Ossoliński Antoni 418, 420
Ossoliński Erazm Antoni 420
Ossoliński Franciszek Maksymilian 420, 423, 439–441, 444
Ossoliński Jerzy 359
Ossoliński Józef 439
Ossoliński Zbigniew, wojewoda podlaski 80, 88–91, 93, 361
Osten-Sacken Salomon von der 216
Ostrogscy, ród książęcy 93, 320, 329
Ostrogski Janusz 94, 379, 380, 382, 394
Ostrogski Konstanty 155
Ostroróg Jan, kasztelan poznański 80, 143
Ostroróg Mikołaj 214
Ostrowski Antoni Kazimierz 124
Ostrzycki Adam 222
Otwinowski Erazm 19, 21, 24, 28
Oxienstierna Axel 405
Ożarowski Piotr 252
Ożga Piotr 217
- Pac Antoni 260
Pac Krzysztof Zygmunt 103
Pac Michał Kazimierz 103, 107, 108, 111, 117
Pacevičius Arvydas 398
Paczyński Paweł 329
Palkij Henryk 419, 444, 445
Pałucki Władysław 153, 167
Paprocki Bartłomiej (Bartosz) 18, 20, 23–25, 317, 318, 348, 349, 351
Pasek Jan 373
Pawiński Adolf 166, 179, 180
Pawłowski, b. imienia 331
Perlakowski Adam 38
Perpessy Klaudiusz 216
Perykles 343
Petrycy z Pilzna Sebastian 346
Pęclawski 228, 229
Pietruszewicz Marta 165
Pietrzak Jerzy 94, 380, 384
Piotrowski Stanisław 207

- Piwarski Jan Feliks 378
Piwarski Kazimierz 104
 Plater Józef 256
Plewczyński Marek 352–354
 Plichta Konstanty, kasztelan sochaczewski 80, 359, 361
Plaza Stanisław 168, 180
 Pociąg Aleksander 283
 Pociąg Antoni 430, 433, 436
 Poczubot-Odlanicki Jan Władysław 373
Podgórzak Monika 267, 278
 Podoski Mikołaj 249
Polak Wojciech 147
 Połkowi Stiepan, diak, dyplomata moskiewski 113
 Połubiński Aleksander Hilary 106
 Poniatowscy, rodzina 253
 Poniatowski Józef 281, 294
 Poniatowski Stanisław, kasztelan krakowski 130, 131, 254, 421, 422, 440, 445
 Poniński Adam, kuchmistrz wielki koronny 250, 251, 258, 460
 Poniński Antoni 425, 440
 Poniński Kalikst 263, 268–270, 273, 276–278
 Popiel Gabriel, poseł sandomierski 276
Poraziński Jerzy 244
 Porębnny Antoni 427
Potapenko Switłana (Потапенко Світлана) 322
 Potoccy, rodzina magnacka 450
 Potocki Aleksander 285, 291, 293
 Potocki Andrzej 78, 222
 Potocki Antoni 422, 435
 Potocki Eustachy 134
 Potocki Ignacy 271
 Potocki Jan 220
 Potocki Jan Teodoryk 213
 Potocki Joachim, podczaszyk litewski 450
 Potocki Józef, hetman wielki koronny 249, 253, 254, 257, 429, 435, 436, 440
 Potocki Marian 255
 Potocki Michał 435
 Potocki Mikołaj 214, 305, 306
 Potocki Stanisław Kostka 246
 Potocki Stanisław Rewera 218, 220
 Potocki Stanisław Szczepny 257, 258, 271, 273
 Potocki Stefan 88, 100, 378
 Potocki Teodor 415, 419, 421, 438
 Potocki Wacław 366
 Prażmowski Mikołaj 224
 Prejs Marek 19, 21, 29
Prochaska Antoni 74, 88, 101, 179, 198, 202, 208, 210, 213, 214
 Prokopiuk Jerzy 18
 Pronszczyszczew Iwan Afanasjewicz, okolniczy i namiestnik czembokarski, dyplomata moskiewski 113
 Prosnidicz Bartosz 331
 Prusimski Antoni 277
 Przędziecki Karol 286
Przyboś Adam 179, 190, 333, 366, 368, 401
Przyboś Kazimierz 38
 Przyjemski Ignacy 427, 437
Przyłęcki Stanisław 185
 Przysiecki, poseł połocki 264
 Pstrokoński Maciej, kanclerz koronny i biskup przemyski 79–81, 88, 302
 Ptaszycki Stanisław 25
 Pułaski Józef 252
 Pułaski Kazimierz 450, 458, 459
 Pyrrhys de Varille César Félicité 42–44
 Quandt Frantz Carl Eduard 123, 127
Rachuba Andrzej 105, 115, 116, 309, 373, 406, 408, 412, 417, 421
 Radwański Wojciech 221
 Radziejowski Hieronim 201
 Radziejowski Michał Stefan 233
Radziszewska Julia 25, 26
 Radziwiłł, poseł brasławski 264
 Radziwiłł Albrzycht Stanisław 333, 368
 Radziwiłł Aleksander Ludwik 306
 Radziwiłł Bogusław 239
 Radziwiłł Hieronim Florian 134
 Radziwiłł Karol Stanisław „Panie Kochanku” 258
 Radziwiłł Krzysztof 368, 385, 390, 394, 399, 400, 404–406, 409, 410, 412
 Radziwiłł Krzysztof (młodszy) 306
 Radziwiłł Michał Kazimierz 115, 134, 253, 254, 258, 421, 423, 424, 426, 432
 Radziwiłł Mikołaj Krzysztof 19, 21–23, 28, 29
 Radziwiłłowa Anna z Sanguszków 417, 419, 424–426, 432
 Radziwiłłowa Franciszka Urszula 433
 Radziwiłłowie 115, 117, 256, 400, 415, 423, 424, 433, 436, 437
 Radziwiłłówna Ludwika Karolina, margrabina brandenburska, następnie księżna neburska 115, 117, 239
 Rajecki Konstanty 286
Ratajczyk Leonard 244
 Reinhold Jan (Johann von) 119, 121, 123, 129
Rej Mikołaj 339–341, 352
Rembaliński Stanisław 249
Rembowski Aleksander 211
 Repnin Mikołaj 254, 457
Reychman Jan 23
 Roe Tomasz 54, 97, 98
Rok Bogdan 408
Rolnik Dariusz 450
 Rolska Irena 351
 Rönne von Karl Gustav, generał rosyjski 450
Rosa Agnieszka 398
 Rosen Reinhold 208
Rosner Andrzej 251
 Rostkowski Adam 134, 422, 435, 438, 443
Rostworowski Emanuel 244–246, 248, 252, 258, 263, 265, 266, 273, 279
 Rostworowski Franciszek Hieronim 417, 420
Roszak Stanisław 398
 Rousseau Jean-Jacques 43–46
 Różyński Bohdan 324, 325
 Rubinkowski Jan Kazimierz 371, 373

- Rudolf II 322
 Rudziński (Rudziński) Kazimierz 134, 427, 430, 435, 428, 440, 444
 Ruszewski Paweł 427
 Rutkowski Stanisław 341
 Rutven (Ruthven) Aleksander, kapitan 182
Ryba Renata 20
Rybarski Roman 166, 198, 243, 247, 269, 271
 Rymśza Kazimierz 417
 Rzewuski Franciszek 255
 Rzewuski Michał 436, 437
 Rzewuski Seweryn 252
 Rzewuski Wacław 436
Rzońca Jan 146, 150
 Sakowicz Kasjan 329
 Saldern Kasper von 453
 Salvandy Narcisse Achille de 374
 Sampach (Sambach, Szambach) Zdenek 190
 Sanguszkowie 320, 325
 Sapieha Aleksander 282–285, 287–289, 292
 Sapieha Benedykt Paweł 106
 Sapieha Jan 421, 423
 Sapieha Jan Fryderyk 218
 Sapieha Jan Stanisław 400, 411
 Sapieha Józef 433, 435
 Sapieha Kazimierz Jan 14, 104–108, 110, 111, 114–117, 185, 373
 Sapieha Kazimierz Leon 399
 Sapieha Kazimierz Nestor 258
 Sapieha Krzysztof Mikołaj 399
 Sapieha Ksawery 264
 Sapieha Lew, kanclerz litewski 80, 144, 397–412
 Sapieha Michał Józef 415–417, 419, 421, 437, 442, 444, 445
 Sapieha Paweł 283
 Sapiehowie, ród magnacki 103, 115, 284, 398–400, 404, 405, 408
 Sapieżyna Anna 282
 Sapieżyna Krystyna 422
 Sarapowicz Prokop 333
 Sarnecki Kazimierz 374
 Sarnicki Stanisław 346, 348, 350
 Sarnowski Stanisław 233
Sas Petro (Cac IIempe) 334
 Sauzet Robert 34
 Sawa-Caliński Józef 450
Sawczyk Barbara 351
 Sawuła Matwiej 301
 Schefer M. Charles 363
 Schenking Otto, biskup wendeński 80, 81
 Schillinger Jean 38
Schuster Oskar 120, 123, 127, 128
 Scypion Afrykański Starszy (Afrykanus) 343
 Sedlnicki Odrowąż Karol Józef 416–419, 421, 435, 437, 438
 Selim II 327
Serczyk Władysław Andrzej 332, 387
 Serebryski Wojciech 387, 394
Seredyka Jan 150, 179, 210, 387, 389, 390, 392, 397
 Seswegen Otton 374
 Sévigné Madame de, właśc. Marie de Rabutin-Chantal 363
 Siciński Aleksander 214
Siedlecki Jan 439
Siemiński Jan 165
 Siemiński Wojciech 255
 Sieniawscy 93, 353
 Sieniawski Adam Hieronim 93, 379
 Sieniawski Mikołaj 350, 352–354
 Sierakowski Antoni 264, 265
 Sierakowski Jan 153
 Sikorski Janusz 346, 348, 349, 351, 352
Skalkowski Adam 289
Skibiński Mieczysław 249, 255
Skoczek Józef 343
Skowron Ryszard 149, 367, 370
 Skrzetuski Michał 269, 270
Skrzypietz Aleksandra 239, 371
 Smotrycki Melecjusz 331
 Snopkowski Stefan 380, 384
 Sobecki Feliks, pułkownik 283
 Sobieska Katarzyna 215
 Sobieski Aleksander, królewicz pol. 239, 371, 375
 Sobieski Konstanty, królewicz pol. 239, 371, 375
Sobieski Wacław 143, 149
Socha Ziemowit Zbigniew 171
 Sokolnicki Celestyn 276, 277, 279
 Sokolnicki Michał 282
Sokolowski August 185, 394
Sokolowski Wojciech 400
 Sokołowski, konfederat barski 459
 Sołowjow Siergiej Michajłowicz 421
 Sołtyk Kajetan Ignacy, biskup kijowski 124, 267
 Sołtyk Maciej 265
Sołtyk Roman 290
 Spanheim Ezéchiel 363
 Sparre Gustav Eriksson, pułkownik 190
Spierska B. 57
Spierski Zdzisław 87, 88, 90, 92, 94, 352
Srogosz Tadeusz 165, 195, 196, 267, 270
 St. Germain 226
 Stackelberg Otton M. von 246, 264
 Stadnicki Franciszek 269, 270, 271
 Stadnicki Józef 256
 Stanisław August Poniatowski, stolnik litewski, kr. pol. 130, 131, 244, 245, 264, 265, 267, 449, 457, 458, 461
Stankevič Adam 244
 Starnawski Jerzy 99, 353
 Starowski Szymon 99, 353
 Starzeński Michał 416
Stasiak Arkadiusz Michał 458
 Stasiewicz-Jasiukowa Irena 48
Staszewski Jacek 218, 248, 420, 421, 423
Staszic Stanisław 244
 Stecki Kazimierz, kasztelan kijowski 256
Stefanowska Zofia 226
 Steinhäuser Jan Beniamin 42
 Stempkowski Józef 267
Stępień Marian 373

- Stępnik Krzysztof* 55, 401, 421
 Stock Tomas 424
Straszewicz Michał 264
Strojny Aleksander 109
Stroynowski Andrzej 243, 244, 246–249, 251, 252, 255, 257, 258, 264, 265, 274
 Stroynowski Walerian 257
 Struś Jerzy 334, 336
 Struś Mikołaj 380
 Strykowski Maciej 19, 25–28
 Suard Jean-Baptiste-Antoine 363
Sucheni-Grabowska Anna 154
 Suchodolski Andrzej 438
Suchodolski Bogdan 343
 Suchodolski Wojciech 252, 268–271, 278
 Suchodolski, stronnik Sasa 417
 Suchorzewski Jan 247, 256
 Suworow Aleksander, generał rosyjski 450, 452
 Swoszowski Jan 148
Syrokomla Władysław 318, 327, 362
Szabo Franz A.J. 120, 123, 127, 135
 Szachno-Romanowicz Stanisław 24
Szaflik Józef Ryszard 175
 Szahin Gerej, kałga krymski 387
 Szczawiński 23
 Szczawiński Michał 431
 Szczawiński Mikołaj, kasztelan brzeziński 80
Szcząska Zbigniew 264
Szczepaniak Andrzej 224
Szczepaniec Józef 449
Szczerbak Witalij (Илѣпѣак Биманиі) 314, 318, 321–324, 327, 330
 Szczuka Stanisław 233
Szczygielski Waclaw 246, 268, 277, 451
 Szein Borys Michajłowicz 148
Szelągowski Adam 95, 391
 Szemberg Jacek 45–97, 308
Szeżyńska-Mačkowiak Krystyna 363
Sztachelska-Kokoczka Alina 415, 424
 Szteplik, generał 431
 Szujski Dymitr 148
 Szujski Iwan 148
 Szujski Wasyl, zob. Wasyl IV Szujski
 Szumlański Andrzej 435
 Szumlański Paweł 214
 Szykowski Samuel Kazimierz 421
 Szydłowski Kazimierz 269, 271
 Szydłowski Szymon 251
Szymanek Andrzej 351
Szymanowski Adam 30
 Szymanowski Antoni 439
 Szymonowicz Szymon 18
 Szyszkowski Marcin, biskup płocki 80, 144, 387, 393, 394

 Śmigielska Józefa 415
 Śreniowski Stanisław 180, 207
 Świtalski 216

Talik Maria 231
 Tanner Bernard 109–111
 Taranowski Andrzej 19–21, 23, 25, 28, 29

 Tarło Adam 428, 432
 Tarło Jan 253, 258, 434, 442
 Tarło Stanisław 244
 Tarłowa z Branickich Elżbieta 434, 437, 443
 Tarnowski Gabriel 380
 Tarnowski Jan 153, 343, 346, 347, 350–354
 Tarnowski Stanisław, kasztelan sandomierski 80, 81, 93, 343, 346, 347, 350, 351
Tazbir Janusz 56, 226, 227, 341, 378
 Temistokles 343
 Tende Gaspard de 40, 41, 59–61, 64
Teodorczyk Jerzy 95, 96, 351, 388
 Teofanes, patriarcha jerozolimski 329, 330
Ternes Jerzy 76, 171, 179, 180, 195, 231
Thomas Keith 23
 Tjapkin Wasyl, dyplomata moskiewski 104
Tollet Daniel 36
 Tomicki Piotr 353
Tomkiewicz Władysław 318, 326, 368, 370
 Tomża Stefan II, gospodar mołdawski 379
Trawicka Zofia 180, 210
Trelińska Barbara 227
Tretiak Józef 383
Triaire Dominique 131
 Truchim Stefan 422, 433
 Trzebiński (Trzebieński) Aleksander 368, 385
Tukalski-Nielubowicz Mateusz 251
Turkowski Romuald 223
 Turski Józef Szymon 420
 Tylicki Bartłomiej, kasztelan brzeski 80
 Tylicki Piotr, biskup krakowski 80
Tysza Paweł 357
 Tyszkiewicz Antoni 254
 Tyszkiewicz Jan Eustachy 388, 410
 Tyszkiewicz Janusz Skumin 410
 Tyszkiewicz Ludwik 275
 Tyszkiewicz Michał 286
 Tyszkiewiczowa Anna z Pocijów 275
Tyszkowski Kazimierz 144
 Tyzenhauz Antoni 264, 268, 274, 278
 Tyzenhauz Ignacy 283
 Tyzenhauz Konstanty 286

Ugniewski Piotr 448
Ujma Magdalena 175, 180, 231
 Ukraińców Jemielian, dyplomata moskiewski 109, 117
 Uniechowski Bogusław Aleksander 106
 Urban VIII (Maffeo Barberini), papież 366
Urbańczyk Stanisław 373
 Urbański Ignacy 429, 433, 435, 439
Urbański Tadeusz 371
Uruszczak Waclaw 155, 158
Urwanowicz Jerzy 115, 143, 145, 149, 151, 332, 340, 382, 390
 Ustrzycki Bazyli 256
 Ustrzycki Maciej 217
 Ustrzycki Stanisław 220

 Valois Henryk de, diuk d'Anjou 34
Verbickienė Asta 244
Voenskij Konstantin 292

- Wagner Marek* 115, 218, 229, 308
Wahl (Wall) Zygmunt 216
Walewski Michał 246, 269, 277
Walewski Romuald 264, 265
Wallenrodt Henryk von 216
Wallenstein Albrecht 367
Wapowski Stanisław 393
Warszewicki Krzysztof 19
Warszycki Stanisław 224
Wasyl IV Szujski 148
Wawrzecki Józef 285, 286
Wawrzyniec W. 438
Waydelt 215
Waza Aleksander 369
Wazówna Anna, królowna szwedzka 357, 385
Wąsik Wiktor 346
Wąż Jan Mikołaj 420, 429
Wejmarski Bernard 367
Wereszczyński Józef, biskup kijowski 18, 319
Wereszycka Helena 275
Wesserling Jan 422, 423
Wettin Ksawery 128
Wettin Karol 128
Wielopolski Karol 134
Wierzbicki Leszek A. 200, 201
Wierzbowski Teodor 371
Wijaczka Jacek 219
Wilczek Magdalena 171
Wilczek Piotr 350
Wilczewski Franciszek 255
Wilczewski Józef 249, 251
Wilkostawski Paweł 387, 389
Wimmer Jan 87, 169, 183–185, 203, 204, 214, 218, 219, 224, 225, 371, 373–375, 400
Wirs'kij Dmitro (Вирський Дмитро) 318, 323
Wislocki Jerzy 249, 252
Wisner Henryk 358, 361, 362, 364–368, 394, 397, 400, 401, 407, 410, 411
Wiślicz Tomasz 340
Wiśniowieccy 88, 90, 320
Wiśniowiecki Aleksander 300, 301
Wiśniowiecki Jeremi 308
Wiśniowiecki Michał 88–90, 100, 145, 423
Wiśniowiecki Michał Serwacy 421, 445
Witczak Tadeusz 373
Wittelsbach Maksymilian Emmanuel 371
Witosławski Ignacy 274
Władysław Zygmunt Waza, kr. pol. 149, 150, 157, 173, 183, 212, 306, 331, 332, 358, 357–369
Władysław Zygmunt Waza, królewicz pol., zob. Władysław IV Waza, kr. pol.
Włodarczyk Jerzy 166, 180
Włodarkiewicz Wojciech 343
Wojakowski Jan 224
Wojakowski Kasper 317
Wojciechowski Bronisław 427, 428
Wojciechowski Zygmunt 155–157
Wojna Benedykt, biskup wileński 80
Wojtasik Janusz 375
Wojtowicz Jerzy 421
Wolan Andrzej 18
Wolański Filip 332
Wolff Fromhold von Ludinghausen 85, 217
Woliński Janusz 374
Wolski Mikołaj 99, 148, 380
Wołłowicz M. 383
Wołoszyński Ryszard W. 42
Wołyński Wasyl Siemionowicz, okolniczy i namiestnik obdorski, dyplomata moskiewski 112
Woodward George 423, 433, 435–438
Worcell Leonard 474
Woroniecki J.M. 419, 420
Woroniecki Korybut Franciszek 417
Wójcicki Jacek 453
Wójcicki K.W. 85
Wójcik Zbigniew 104, 105, 109, 111, 113–117, 193, 321, 340, 368–371, 374
Wrangel Carl Gustaw (Frangiel) 224
Wróblewska M. 55
Wróblewski Bartosz Jan 247
Wyczański Andrzej 99, 154, 339, 340, 351
Wyszczelski Lech 343, 345
Wyszkowski Franciszek 283
Wyszomirska Monika 42, 438, 442

Young Abraham 182

z Kamieńca Henryk 350
z Rożnowa Barbara 351
Zadzik Jakub 88, 94, 303, 380, 382–384, 389, 390, 393
Zagriański Artiemon 424, 438
Zagwoyski Bazyl 426
Zajac' Orest (Заяцъ Орестъ) 322
Zajączek, konfederat barski 451
Zajączkowski Ananiasz 23, 24, 88
Zalewski Antoni Franciszek 417, 420
Zalewski Jan Władysław 431, 434
Zalewski Kazimierz 419
Załuski Andrzej 253, 254, 257
Załuski Andrzej Stanisław 428
Załuski Józef Andrzej 428, 434, 435
Zamoyska Barbara z Tarnowskich 357, 385
Zamoyska Katarzyna z Ostrońskich 384
Zamoyski Aleksander 200
Zamoyski Jan 301, 302, 321, 322, 331, 350, 354, 386
Zamoyski Jan, arcybiskup lwowski 80, 81
Zamoyski Jan, kanclerz i hetman wielki koronny 95, 100, 141, 142, 181, 182
Zamoyski Stanisław 386
Zamoyski Stefan 200
Zamoyski Tomasz 329, 457, 377–380, 382–385, 386–394
Zaremba Jan 273
Zaremba Józef 457
Zasławski Janusz 380
Zawisza Czarny 351
Zbarascy 92–94, 146, 342, 394
Zbaraski Jerzy 185, 188, 189, 393–394
Zbaraski Krzysztof 90, 94, 97, 98, 145, 304, 379, 385
Zborowscy, bracia 181
Zborowski Samuel 325

- Ziegler Hendrik 38
Zieleński Jakub Antoni 427, 428
Zielińska Ewa 274
Zielińska Zofia 246, 248, 255, 258, 269, 436, 458, 461
Zielonka Michał 267, 269, 278
Ziemlewska Anna 397
Zienkowska Krystyna 449
Zinkow Leszek 22
Ziobar Aleksandra 399–401, 407, 411
Zlotnicki Mikołaj 374
Zlotopolski Abraham 96
Zubrickij Dionizy 221
Zwierzchowski Jan, rotmistrz zaborowski 427
Zwierzchowski Zygmunt 374
Zwierzykowski Michał 244
Zygmunt I Stary 153, 154, 156, 157, 351
Zygmunt II August 153, 154, 157–161, 320
Zygmunt III Waza, kr. pol. i szwedzki 35, 70, 72, 74,
75, 77, 83, 87–90, 94, 98, 99, 141–145, 147, 149,
179, 181–185, 191, 210, 225, 301, 304, 321, 322,
326, 328, 330–333, 340, 365–368, 379–390, 391,
393, 394, 397–405, 408–412
- Żeleński Franciszek 268–269
Żelewski Roman 333, 353, 368, 401
Żerek-Kleszcz Hanka 200
Żmajło Marek 306, 387
Żołądź Dorota 339, 378
Żółkiewska Regina z Herburtów 380
Żółkiewski Stanisław, kasztelan lwowski i hetman polny
koronny 11, 14, 80, 86, 88–97, 99–101, 141–151,
301, 302, 378–380, 386, 392
Żórawiński Stanisław 380

SPIS ILUSTRACJI

Arkadiusz M. Stasiak

Strach przed wyznawcami islamu w polskich opisach imperium osmańskiego z 2. połowy XVI w.

1. Stanisław Orzechowski, *Książki Stanisława Orzechowskiego o ruszeniu ziemie polskiej przeciw Turkowi z łacińskiego języka na polski wyłożone każdemu rycerskiemu człowiekowi pożyteczne*, 1543, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. SD XVI.O.6209. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona
2. Autor nieznany, *Portrety tureckich sultanów*, w: *Speculum Romanae Magnificentiae*, wyd. Claudio Duchetti, 1544–1599, The Metropolitan Museum of Art. Fot. The Metropolitan Museum of Art

Teresa Malinowska

Obraz wojska polsko-litewskiego we francuskich drukach od końca XVI do schyłku XVIII w. Od ideału szlachcica – obrońcy Rzeczypospolitej i chrześcijaństwa – do postulatu wychowania chłopskiego żołnierza obywatela

1. Gaspard de Tende, *Relation historique de la Pologne*, 1686, strona tytułowa, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. SD W.1.4479. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona
2. Friedrich Wilhelm Bollinger wg Jeana-François Garneraya, *Jean Jacques Rousseau*, po 1818, miedzioryt, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/1376. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Anna Kalinowska

„Jeden bardzo przykry obowiązek...” Zagraniczne opinie o obronności Rzeczypospolitej w XVI–XVII w.

1. Widok Zamościa z *Civitates orbis terrarum* Geорга Brauna i Fransa Hogenberga, 1617 r., kolekcja dr. Tomasza Niewodniczańskiego, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, dep. Deutsch-Polnische Stiftung Kulturpflege und Denkmalschutz, Görlitz. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Edward Opański

Problem zagrożenia zewnętrznego i wewnętrznego w roku 1607

1. Monogramista F.M., *Sejm polski za króla Zygmunta III*, drzeworyt z: *Statut Wielkiego Xięstwa Litewskiego od Najjaśniejszego Hospodara Króla J. Zygmunta na Koronacy w Krakowie roku 1588 wydany, a teraz po raz drugi Polskim językiem do druku podany...*, Wilno 1619, Muzeum Narodowe w Warszawie, nr inw. Gr. Pol. 21085. Fot. E. Gralik

Janusz Dorobisz

Z Wołynia nad Bosfor. Mołdawskie przypadki księcia Samuela Koreckiego

1. X-żę Samuel Korecki wojownik r. 1622, fotografia portretu malarskiego, odbitka na papierze srebrno-żelatynowym, ok. 1915, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. F.3415. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona
2. Jan Styfi wg rysunku Erazma Fabijańskiego i Juliusza Kossaka, *Śmierć Samuela Koreckiego*, drzeworyt, 1862, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. G.28924/II. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona

Mariusz Sawicki

W obronie ojczyzny i we własnym interesie. Poselstwo Kazimierza Jana Sapiehy do Moskwy w 1678 r.

1. Autor nieznany, *Portret Fiodora III Aleksiejewicza*, faksymile ryciny, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. R-ZKW-275. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz
2. Jan Fryderyk Mylius, *Casimirus Comes Sapieha Palatinus Vilmensis, 1729–1750*, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. G.494/Sz.6. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona

Tomasz Ciesielski

Rzeczpospolita wobec wybuchu wojny siedmioletniej (jesień 1756–zima 1757)

1. Nieznany malarz saski, *August III*, olej na płótnie, ok. 1750, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/277/ab. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz
2. Fryderyk Antoni Lohrmann, *Fryderyk II*, olej na płótnie, 1784–1786, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/3376. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz
3. Własnoręczny list królowej Marii Józefy do syna Ksawerego (?) z informacjami o walkach wojny siedmioletniej, 1757, kolekcja dr. Tomasza Niewodniczańskiego, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, dok. 11314, dep. Deutsch-Polnische Stiftung Kulturpflege und Denkmalschutz, Görlitz. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Jerzy Urwanowicz

Aktywność Stanisława Żółkiewskiego na sejmach w sprawach obronności państwa (1606–1619)

1. *Portret Stanisława Żółkiewskiego*, XVII w., Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Fot. Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

2. Tomasz Makowski, *Prezentacja królowi i stanom Rzeczypospolitej cara Wasyla Szujskiego i jego braci, Dymitra i Iwana, w Sali Senatorskiej Zamku 29 października 1611 r., po 1611*, Muzeum Warszawy©.

Fot. A. Czechowski, A. Niakrasau

Ewa Dubas-Urwanowicz

Polityczny aspekt uchwał poborowych na sejmach koronnych w latach 1519–1572

1. Prawdopodobnie Wendelin Scharffenberg i Jörg Brückner, *Sejm polski za króla Zygmunta Augusta*, drzeworyt z: *Statuta y Przywileje Koronne z Łacińskiego języka na Polskie przełożone...*, Kraków, przed 1570, Biblioteka Sejmowa w Warszawie, Wydział Muzealiów, nr inw. MSP 2265. Fot. Biblioteka Sejmowa w Warszawie

Tadeusz Srogosz

Sprawy skarbowo-wojskowe w działalności sejmiku województwa łęczyckiego w XVII w.

1. *Taryfy różnych podatków Rzeczypospolitej* (zestawienie podatków płaconych w poszczególnych województwach koronnych w latach: 1629, 1661, 1662, 1673, 1674, 1676), Biblioteka Sejmowa w Warszawie. Fot. Biblioteka Sejmowa w Warszawie

Przemysław Gawron

Sejmiki koronne wobec żołnierzy cudzoziemskich w armii koronnej za panowania Zygmunta III Wazy

1. Pieter Wouwerman, *Rajtar na koniu*, XVII w., Muzeum w Nieborowie i Arkadii, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, nr inw. NB 957. Fot. © Copyright by P. Ligier / Muzeum Narodowe w Warszawie

2. Wilhelm Hondius, *Gerard Denhoff*, 1643, miedzioryt, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. G.1608/Sz.7. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona

Artur Gajewski

Szlachta województwa sieradzkiego wobec obronności kraju w latach 1654–1655

1. Autor nieznan, *Portret konny Karola X Gustawa, króla Szwecji*, przed 1684, rycina, wyd. Hugo Allardt, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/2683. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

2. Erik J. Dahlbergh, *Kapitulacja wojsk polskich pod Krakowem 16 X 1655*, 1696, kolekcja dr. Tomasza Niewodniczańskiego, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, dep. Deutsch-Polnische Stiftung Kulturpflege und Denkmalschutz, Görlitz, nr inw. H20/8. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

3. Erik J. Dahlbergh, *Kapitulacja wojsk polskich pod Sandomierzem 3 XI 1655*, 1696, kolekcja dr. Tomasza Niewodniczańskiego, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, dep. Deutsch-Polnische Stiftung Kulturpflege und Denkmalschutz, Görlitz, nr inw. H20/7. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Mirosław Nagielski

Stanowisko sejmików wiśnieńskiego i halickiego wobec cudzoziemców służących w armii koronnej w okresie rządów dwóch ostatnich Wazów (1632–1668)

1. Autor nieznan, wg Petera Paula Rubensa, *Portret Władysława IV*, po 1632, miedzioryt, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/4323. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

2. *Portret Jana Kazimierza*, po 1648, rycina, akwaforta, miedzioryt, wyd. Balthazar Moncornet, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/2169. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

3. *Żołnierze polscy, węgierscy, włoscy, ruscy*, kolekcja dr. Tomasza Niewodniczańskiego, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, dep. Deutsch-Polnische Stiftung Kulturpflege und Denkmalschutz, Görlitz, nr inw. H16/4. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Robert Kołodziej

Przedsejmowe legacje królewskie w propagandzie wojennej Jana III Sobieskiego

1. Nieznany malarz rzymski (?), *Jan III Sobieski na koniu*, XVIII w., olej na płótnie, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/67. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

2. *Sejm za Jana III*, drzeworyt z: Charles de La Haye, *Effata Regum Poloniae usque ad Joannem Casimirum...*, przed 1694, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. G.1724. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona

Andrzej Stroynowski

Między patriotyczną deklaracją a realizacją zobowiązań w świetle dziariuszy sejmowych z XVIII w.

1. *Diariusz Sejmu Czteroletniego*, ok. 1795–1800, rękopis, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. Rps 6687 II. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona

2. *Stan Wojska Obojga Narodow Na Seym Walny Ordynaryiny Warszawski 1782. Roku Podług Zaprzysiężonych Likwidacyi Z Raty Marcowej 1782. Roku okazany*, Biblioteka Sejmowa w Warszawie. Fot. Biblioteka Sejmowa w Warszawie

3. *Kommissya Rzeczypospolitej Skarbu Koronnego [...] Sposob wynalezienia Offiary... (Uniwersał związany z realizacją uchwał podatkowych na rzecz aukcji 100 tys. armii, 1789)*, starodruk, Biblioteka Sejmowa w Warszawie. Fot. Biblioteka Sejmowa w Warszawie

Witold Filipczak

Wojsko i obronność Rzeczypospolitej na sejmie w 1780 r.

1. *Dyaryusz Seymu [...] Roku Panskiego MDCCLXXX Dnia 2 [...] pazdziernika odprawuiącego się*, Biblioteka Sejmowa w Warszawie. Fot. Biblioteka Sejmowa w Warszawie

Dariusz Nawrot

Komitet Wojskowy na Litwie w 1812 r.

1. Bertrand Andrieu wg projektu Dominique'a Vivanta Denona, *Napoleon, zajęcie Wilna*, 1812, medal, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW.N.830/2781. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz
2. Pietro Giuseppe Bagetti (autor wzoru), *Przejsie przez Niemen 12 czerwca 1812 r.* (wg kalendarza gregoriańskiego 24 czerwca 1812 r.), 1817, grafika (akwaforta), Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. G.48440/Sz.3. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Maciej Franz

Szlachta wobec powstań kozackich w 1. połowie XVII w.

1. Gerard Bouttats wg medziorytu Wilhelma Hondiusa, *Bohdan Chmielnicki*, ok. 1655–1670, rycina, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/3582. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz
2. Guillaume le Vasseur de Beauplan, Wilhelm Hondius, *Delineatio Generalis. CAMPORUM DESERTORUM vulgo UKRAINA...* (mapa generalna Ukrainy), 1648, ryt. i wyd. Wilhelm Hondius, medzioryt kolorowany w epoce, kolekcja dr. Tomasza Niewodniczańskiego, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, sygn. TN 2465, dep. Deutsch-Polnische Stiftung Kulturpflege und Denkmalschutz, Görlitz. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Piotr Kroll

Rola ideału obrońcy Rzeczypospolitej i jego wpływ na wzrost znaczenia Kozaków w społeczeństwie ziem ruskich wśród kozaczyzny zaporoskiej

1. Johann Baptist Homann, mapa Ukrainy, ok. 1712 (spadkobiercy Homanna, stan trzeci, ok. 1740), kolekcja dr. Tomasza Niewodniczańskiego, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, dep. Deutsch-Polnische Stiftung Kulturpflege und Denkmalschutz, Görlitz, sygn. TN 980. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Marcin Broniarczyk

Postulaty polskich pisarzy renesansowych dotyczące edukacji wojskowej młodzieży szlacheckiej w XVI w. a ówczesna praktyka

1. Andrzej Frycz Modrzewski, *O poprawie Rzeczypospolitej, księgi czwore*, 1577, strona tytułowa, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. SD XVI.F.8. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona
2. Jan Tarnowski, *Consilium rationis bellicæ*, 1558, strona tytułowa, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. 185 II Cim. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona
3. Bartłomiej Paprocki, *Hetman albo Własny konterfekt hetmański skąd się sila wojennych postępów każdy nauczyć może*, strona tytułowa, 1578, Biblioteka Jagiellońska. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona

Aleksandra Skrzypietz

Służba wojskowa królewiczów polskich w XVII w.

1. Nieznany malarz austriacki, *Królewicz Władysław Zygmunt*, ok. 1605, olej na płótnie, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/66. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz
2. Karl Zinn, *Portret Aleksandra Karola Wazy jako dziecka*, wg portretu z epoki, ze zbiorów Germanische Nationalmuseum w Norymberdze, 1883–1885, akwarela, gwasz, papier, Muzeum Narodowe w Warszawie, nr inw. Rys.Pol.3269. Fot. © Copyright by P. Ligier / Muzeum Narodowe w Warszawie
3. Jerzy Eleuter Szymonowicz-Siemiginowski, *Portret Jana III Sobieskiego z synem Jakubem*, ok. 1690, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, nr inw. Wil.1154. Fot. Z. Reszka

Marta Kupczewska

„Takie prywatki stoją za trochę publiki”, czyli o ochocie Tomasza Zamoyskiego służenia Rzeczypospolitej w latach 1618–1628

1. Johann Ferdinand Kretlow wg Jana Feliksa Piwarskiego, *Tomasz Zamoyski*, 1818–1842, grafika, medzioryt, Biblioteka Narodowa w Warszawie, sygn. G.10723/III. Fot. Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona
2. Nieznany malarz austriacki, *Zygmunt III*, olej na płótnie, ok. 1625, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/62. Fot. Andrzej Ring, Lech Sandzewicz

Aleksandra Ziober

W trosce o ojczyznę i Dom Sapieżyński. Postawy Lwa Sapiehy z czasów wojny w Inflantach w latach 1627–1629 w świetle korespondencji

1. Hondius Willem, *Lew Sapieha, kanclerz wielki litewski i wojewoda wileński, hetman wielki litewski*, przed 1653, medzioryt, Muzeum Narodowe w Krakowie, nr inw. MNK III-ryc-37106. Fot. A. Chęć

Adam Lisek

W obronie świętej wiary katolickiej, wolności i praw Rzeczypospolitej. Obóz stanisławowski w województwie podlaskim w okresie wojny o tron polski (1733–1736)

1. Nieznany malarz wg Jeana Girardeta, *Stanisław Leszczyński*, ok. 1750–1760, olej na płótnie, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/1636. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz
2. Sylwester August Mirys, *Portret Jana Klemensa Branickiego*, 1762–1771, olej na płótnie, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, dep. w Zamku Królewskim w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/376/Dep. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz

Adam Kucharski

Kwestia obrony kraju w gazetach rękopiśmiennych epoki konfederacji barskiej (1768–1772)

1. *Porwanie Stanisława Augusta w 1771 r.*, 1. poł. XIX w., rycina, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, nr inw. ZKW/3668. Fot. A. Ring, L. Sandzewicz